

Odklikni!

Ustavimo spletno nasilje nad ženskami in dekleti

Poročilo raziskave o
spletne nadlegovanju
med mladimi v Sloveniji

**OD
KLKNI**

Ustavi spletno nasilje nad ženskami in dekleti.

Ta publikacija je bila izdana s finančno podporo Programa za pravice, enakost in državljanstvo 2014-2020 Evropske unije. Za vsebino publikacije odgovarja izključno izdajateljica Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani in kot taka ne more biti v nobenem primeru vzeta kot odraz pogledov Evropske komisije.

Izdajatelj: Odklikni! Ustavimo spletno nasilje na ženskami in dekleti, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za družboslovno informatiko, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana

Avtorica: Barbara N. Brečko

Sofinancira Program za
pravice, enakost in državljanstvo
Evropske unije

Odklikni!

Ustavimo spletno nasilje nad ženskami in dekleti

Poročilo raziskave o spletnem
nadlegovanju med mladimi v Sloveniji

O POROČILU

Pričujoče poročilo predstavlja rezultate raziskave o spletnem nadlegovanju med mladimi, starimi med 13 in 18 let – učenci osnovnih šol (7. – 9. razred) ter dijaki srednjih šol (1.– 4. letnik) v Sloveniji. Raziskava je bila izvedena pod okriljem projekta ODKLIKNI! (CyberVAW – Cyber Violence and Harassment against Women and Girls), ki naslavlja spletno nasilje in nadlegovanje kot obliki nasilja nad ženskami, ki sta odraz neenakih razmerij moči med ženskami in moškimi, ter nadgrajuje obstoječe nacionalne dejavnosti za preprečevanje spletnega nasilja in nadlegovanja z vključitvijo vidika spola.

Raziskava Odklikni! je bila prva večja raziskava s področja spletnega nadlegovanja v Sloveniji. Gre za

občutljivo tematiko med mlado populacijo, zato je tovrstno raziskovanje vedno nekoliko tvegano, saj lahko pričakujemo, da bodo respondenti podajali družbeno zaželene odgovore oziroma bodo na vprašanja odgovarjali neresno. Analiza odgovorov je pokazala, da so anketiranci odgovarjali resno in zavzeto, kar je razvidno tudi iz odprtih odgovorov (vprašalnik je vključeval tudi več odprtih vprašanj, kjer so mladi lahko pojasnili svoja mnenja ter podali komentar na anketo). Prav tako so izvedene fokusne skupine pokazale, da so se mladi o tematiki pripravljene pogovarjati, je pa izredno pomembno, da se med moderatorjem in udeleženci fokusne skupine ustvari zaupanje in se ustvari okolje, kjer si udeleženci upajo izraziti svoje mnenje in izkušnje.

KLJUČNI PODATKI

 marec - maj 2019
obdobje izvedbe spletne ankete

 5290
anketiranih osnovnošolcev in srednješolcev,
starih med 12 in 18 let

 53 % fantov in 47 % deklet
delež anketiranih glede na spol

 55 %
osnovnošolk je že doživelo vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja.

 49 %
osnovnošolcev je že doživelo vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja.

 64 %
srednješolk je že doživelo vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja.

 54 %
srednješolcev je že doživelo vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja.

DOŽIVLJANJE SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Dekleta:

34,9 % deklet se je počutilo ZASKRBLJENO

32,5 % deklet se je počutilo JEZNO

31,7 % deklet se je počutilo STRESNO

25,5 % deklet se je počutilo PRESTRAŠENO

25,2 % deklet se je počutilo RAZBURJENO

23,7 % deklet se je počutilo DEPRESIVNO

Fantje:

33,7 % fantom je bilo VSEENO

28,2 % fantom je bilo SMEŠNO

28,0 % fantov se je počutilo JEZNO

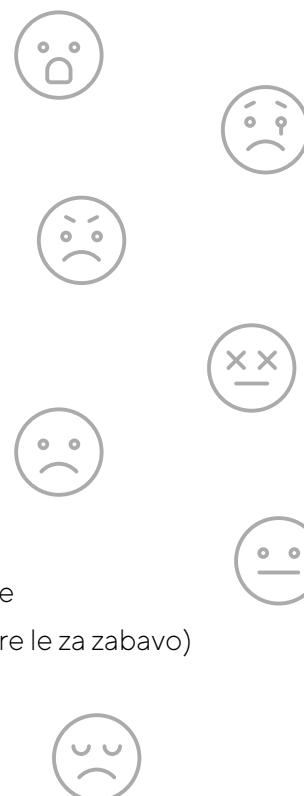
20,1 % fantov je dejalo, da nadlegovanje NI IMELO UČINKA nanje

17,9 % fantov je nadlegovanje vzelo za ZABAVO (Vedel sem, da gre le za zabavo)

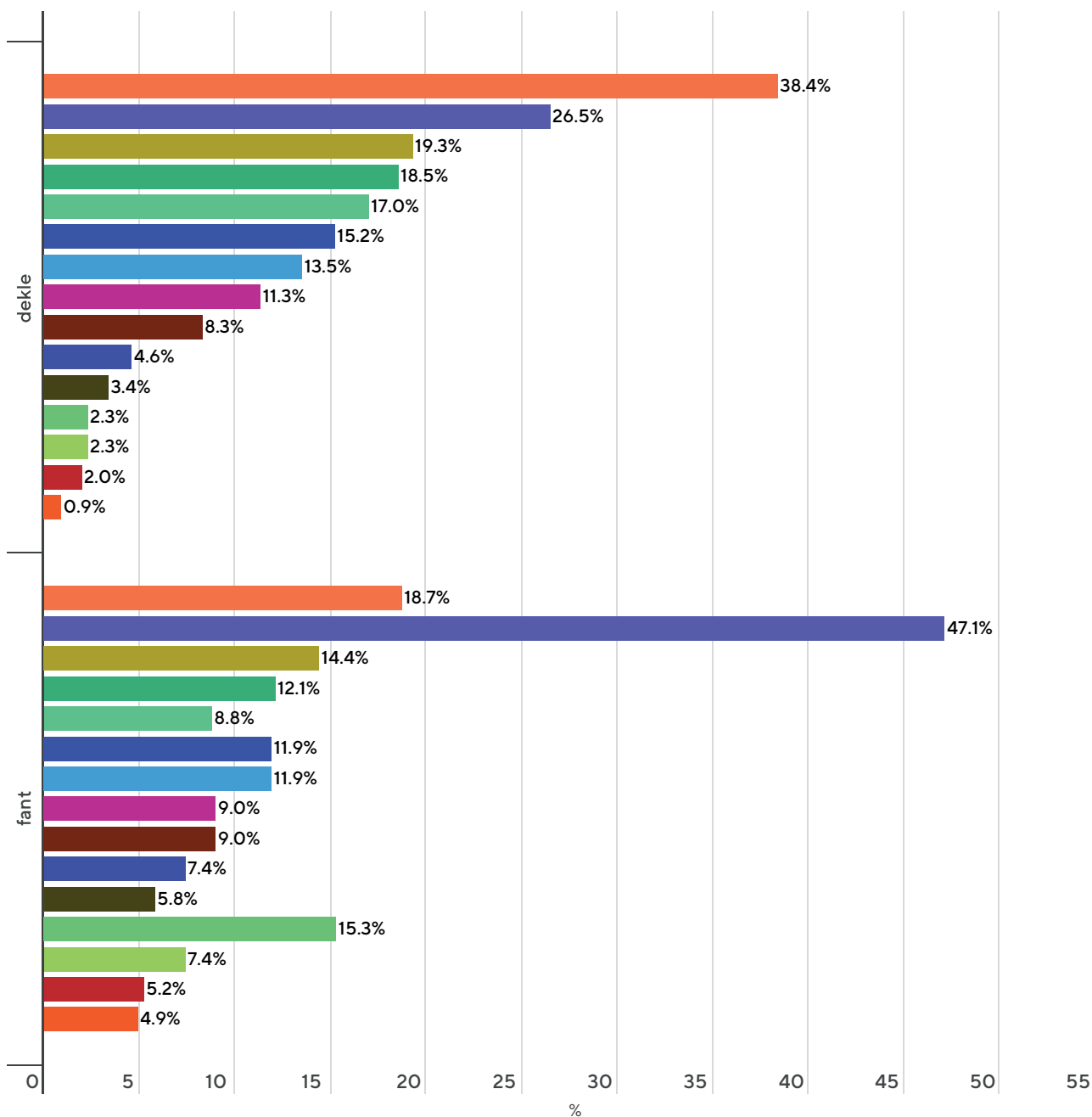
17,5 % fantov se je počutilo RAZBURJENO

16,8 % fantov se je počutilo ZASKRBLJENO

16,7 % fantov se je počutilo STRESNO

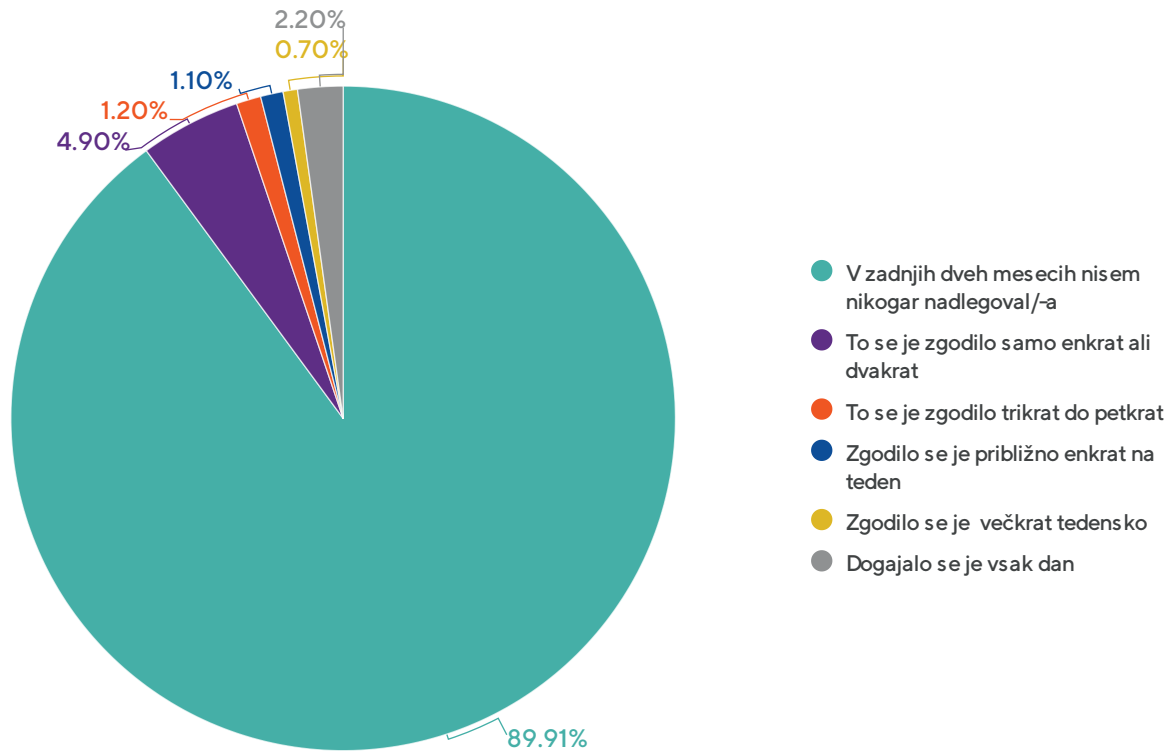

ODZIVI OPAZOVALCEV NA SPLETNO NADLEGOVANJE

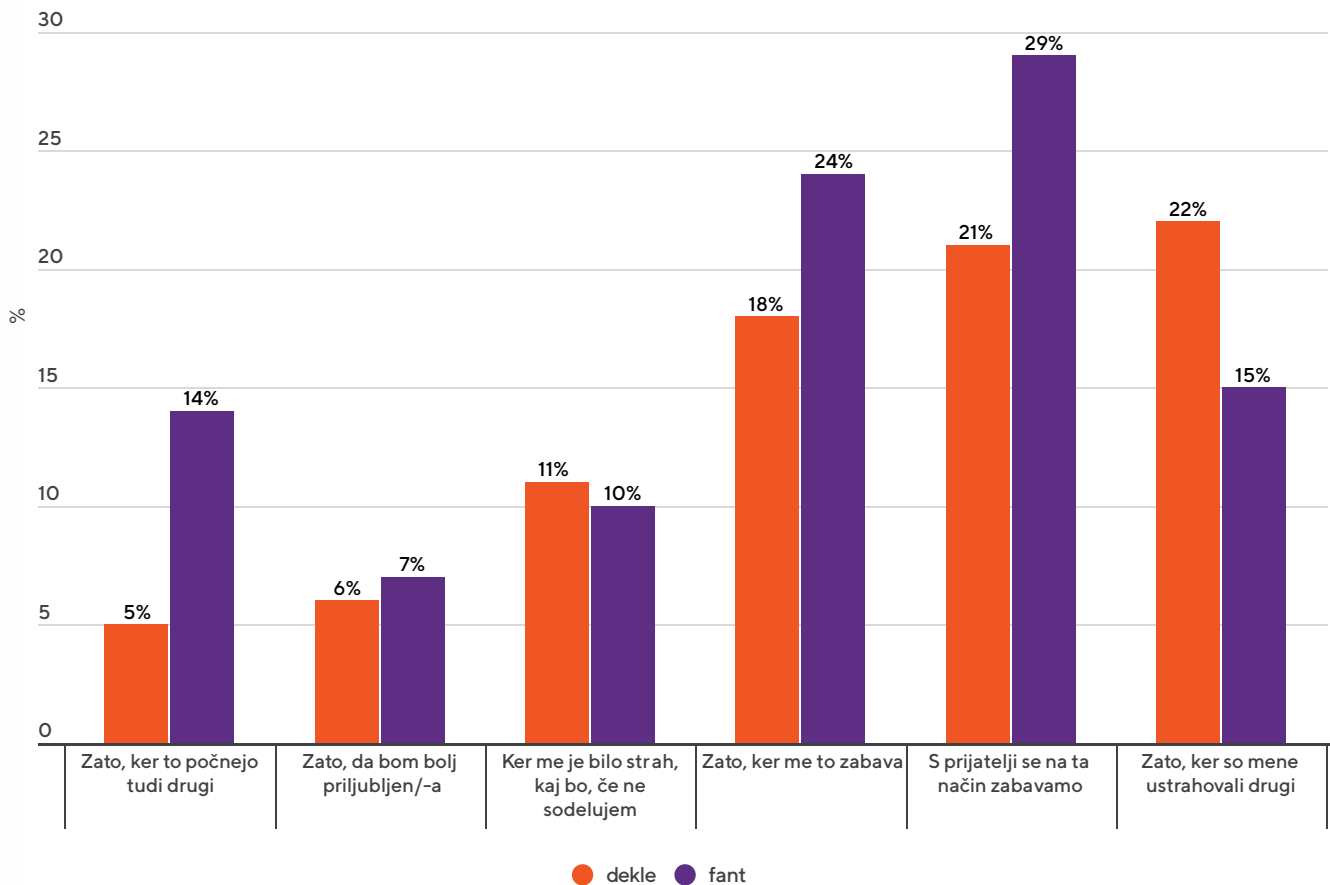

- Potolažil/-a sem osebo, ki je bila žrtev nadlegovanja ali ji pomagal/a ugotoviti, kaj naj naredi
- Nič, ker se me to ne tiče
- Poizkusil/-a sem ustaviti osebo, ki je nadlegovala
- Poizkusil/-a sem pridobiti pomoč prijatelja ali skupine prijateljev, da bi pomagala žrtvi
- Onadlegovanju sem povedal/-a odrasli osebi
- Komentiral/-a sem sporočilo ali posnetek in dejal/a, da to ni prav
- Šel/šla sem do osebe, ki je to storila in ji dejal/-a, da naj tega ne dela več
- Šel/šla sem stran, ker nisem želel/-a biti vpletena v to
- Nisem želel/-a videti sporočila/ posnetka, ki ga je oseba prejela
- Prebral/-a sem sporočilo ali pogledal/-a posnetek, vendar nisem nič rekel/-a ali naredil/-a
- Poslal/-a ali pokazal/-a sem sporočilo/sliko/posnetek mojim prijateljem
- Nič, ker je to le zabava
- Smejal/-a sem se sporočilu ali posnetku
- Povedal/-a sem prijateljem, da smo se lahko temu smejali
- Komentiral/-a sem sporočilo ali posnetek in dejal/-a, da se mi zdi dobra ideja

POGOSTOST IZVAJANJA SPLETNEGA NADLEGOVANJA (IZVAJALCI)

RAZLOGI ZA SPLETNO NADLEGOVANJE

MNENJE UČENCEV O SPLETNEM NADLEGOVANJU

Če se komu to zgodi, naj hitro pove tistemu, kateremu najbolj zaupa.

večkrat bi se morali pogovarjati o tem in se naučiti kako ravnati

Nadlegovanje lahko vodi v samomor in bi se morali čim več o tem pogovarjati.

Spletno nadlegovanje je velik problem in se to mora nehati.

Ko se iz mene norčujejo, se res ne počutim dobro.

Noben nima pravice, da lahko nekoga nadleguje.

Mislím, da se spletno nadlegovanje ne bi smelo dogajati in če te kdo nadleguje, bi moral povedati nekemu, ki mu zaupaš.

O tem se premalo pogovarja v šolah oz. je to tema, katere se premalo dotaknemo.

Ne nadleguj ostalih. Vedno premisli preden kaj rečeš. Ne delaj nekemu takih stvari, ki tebi ne pašejo.

Nadlegovanje je še posebno hudo na spletu, saj je splet tako velika stvar, ki ti lahko celo uniči življenje. Toda nihče ne bo zlahka priznal, da so ga nadlegovali, saj se počuti osramočeno, morda pozna te ljudi, lahko mu grozijo itd. Čeprav se velikokrat v razredu pogovarjamo o teh stvareh se vsi pretvarjamo, da je to le zabava in da tega še nismo doživeli. Toda nič od tega ni res.

Ne nadleguj preko spleta, saj lahko tvoje besede, ki ti lahko ne pomenijo nič, nekoga tako ranijo, da postane depresiven in/ali naredi kaj hujšega (samomor ...)

Sami so si krivi, da nalagajo svoje slike gor, saj jih nihče ne sili in internet je internet, tam se lahko vsak izdaja za nekoga drugega.

POVZETEK

Kar 54,5 % vprašanih mladih je že doživelo spletno nadlegovanje, pri čemer so žrtve spletnega nadlegovanja najpogosteje srednješolke (63,9 % je že bilo nadlegovanih), sledijo jim osnovnošolke (55,3 %), srednješolci (54,1 %) ter osnovnošolci (48,6 %). Za najbolj pogoste oblike nadlegovanja med osnovnošolci in srednješolci se je izkazalo širjenje neresničnih govoric o neki osebi (to je že doživelo 39,1 % vprašanih), pošiljanje sporočil z neprimerno vsebino (33,2 %) ter pošiljanje fotografij ali videoposnetkov, ki jih prejemnik ni želel videti (25,3 %). Občutno pogosteje so dekleta žrtve širjenja neresničnih govoric (42 % deklet in 30,7 % fantov je že bilo žrtev take oblike nadlegovanja), dekleta pogosteje prejemajo sporočila z neprimerno vsebino (33,5 % deklet ter 25,7 % fantov) ter fotografije ali videoposnetke, ki jih niso želela videti (26,9 % deklet ter 17,7 % fantov). Poleg navedenih oblik nadlegovanja se tudi večina drugih oblik pogosteje dogaja dekletom kot fantom, z izjemo groženj (pod pritiskom groženj je na primer že bilo 17,2 % fantov in 14,2 % deklet), prav tako je več fantov (13 %) kot deklet (11,4 %) povedalo, da so delili njihove fotografije ali video posnetke, ki niso bili namenjeni javnosti ali pa so bile njihove fotografije spremenjene na žaljiv način (9,1 % fantov ter 7,5 % deklet). Žrtve so najpogosteje nadlegovane preko programov za sporočanje (Messenger) (30,4 %) ter preko spletnih družabnih omrežij (Facebook, Twitter) (25,4 %).

Med temi, ki so že bili nadlegovani, je bila večina (70 %) nadlegovana enkrat ali dvakrat v šolskem letu, 12,8 % je takih, ki so bili nadlegovani trikrat ali petkrat na dan. Večkrat tedensko je bilo nadlegovanih 5,1%, vsakodnevno pa 6 % vseh vprašanih, pri čemer je bilo trikrat ali petkrat v šolskem letu nadlegovanih več deklet kot fantov, pogosteje od tega pa je bilo nadlegovanih več fantov kot deklet.

Najpogostejša čustva, ki jih žrtve spletnega nadlegovanja občutijo so jeza (v 30,3%), zaskrbljenost (26%)

ter stres (24,3%). Kar 27,9% vprašanih pa je takih, ki jim je bilo vseeno za nadlegovanje, na 16,7 % vprašanih pa ustrahovanje ni imelo učinka. Dekleta se v veliko večji meri zaradi nadlegovanja počutijo zaskrbljena, pod stresom, prestrašena, nemočna ter depresivna, fantje pa v veliko večji meri smatrajo nadlegovanje kot zabavo, nadlegovanje se jim zdi smešno, jim je vseeno ali pa na njih sploh nima vpliva.

Najpogostejši odziv na nadlegovanje s strani žrtev sta ignoriranje in ne-ukrepanje. Kar 31,2 % vprašanih ni po tem, ko so bili nadlegovani, naredilo nič. Razlog za to je v 12,6 % primerov to, da gre, po mnenju žrtve, pri nadlegovanju le za zabavo (fantje pogosteje, kot dekleta). Skoraj tretjina vprašanih je po nadlegovanju blokirala sporočila in klice ali pa nadlegovanje ignorirala in čakala, da se bo končalo samo od sebe (dekleta pogosteje, kot fantje). Nekatere žrtve so se o nadlegovanju pogovorile s prijatelji ali prijateljicami. Izmed žrtev nadlegovanja je 14,2 % takih, ki so osebi, ki jih je nadlegovala dejali, naj tega ne dela (dekleta pogosteje, kot fantje), 5,3 % vprašanih pa je tej osebi poizkusilo narediti to, kar je počela njim (fantje pogosteje, kot dekleta). Zelo majhen delež vprašanih je zaradi nadlegovanja nehal uporabljati družbena omrežja (4,9 %), še manj pa jih je nehalo uporabljati internet (2,3 %).

Na vprašanje, ali so pomislili, da bi nadlegovanje prijavili policiji, je pritrdilno odgovorilo 23,9% vprašanih, pri čemer bi nadlegovanje policiji najverjetneje prijavili osnovnošolci, sledijo jim osnovnošolke, srednješolke, najmanj verjetno pa bi nadlegovanje policiji prijavili srednješolci.

V večini primerov so nadlegovalci sošolke ali sošolci (40,5 %), redkeje so to osebe, ki ne obiskujejo iste šole kot žrtev (31,3 %), najredkeje pa gre za učenca ali učenko drugega razreda šole (15,2 %). Najpogosteje so nadlegovalci fantje (en sam ali skupina fantov – 61,4 %), sledijo jim dekleta (16,5 %), najredkeje pa oboji skupaj (13,1 %).

Slaba tretjina vprašanih pozna nekoga, ki so ga v preteklem šolskem letu nadlegovali preko mobilnega telefona ali interneta. V kar 36,1% primerov vprašani niso ukrepali, saj so bili mnenja, da se jih to ne tiče, opazne pa so velike razlike med fanti in dekleti, pri čemer bi tako ukrepalo veliko več fantov (51,1 %) kot deklet (25,2 % deklet). V splošnem dekleta v večji meri ukrepajo, nudijo pomoč ali branijo žrtev nadlegovanja, fantje pa pogosteje nadlegovanje širijo in vzpodbujajo, tudi če je žrtev nekdo, ki ga poznajo.

Manj vprašanih (16 %) pa pozna nekoga, ki je v preteklem šolskem letu nadlegoval druge preko interneta ali mobilnega telefona. Tudi v takih primerih mladi naj-

večkrat ne ukrepajo zato, ker se jim zdi, da se jih to ne tiče (fantje pogosteje kot dekleta).

Mlade smo vprašali, ali so oni sami v zadnjih dveh mesecih koga nadlegovali preko mobilnega telefona ali interneta. Desetina vprašanih je bila v vlogi nadlegovalca vsaj enkrat, 90 % vprašanih pa je odgovorilo, da nikogar niso nadlegovali. Najpogosteje so nadlegovalci srednješolci (vsaj enkrat je nekoga nadlegovalo 15,3 % vprašanih), sledijo jim osnovnošolci (11,8 %), srednješolke (6,6 %) in osnovnošolke (5,8 %). Najpogostejši razlogi za nadlegovanje so to, da se vprašani s prijatelji na ta način zabavajo, da so njih ustražovali drugi ter da to počnejo tudi drugi.

O PROJEKTU

Projekt ODKLIKNI! (CyberVAW - Cyber Violence and Harassment against Women and Girls) je projekt, ki naslavlja spletno nasilje in nadlegovanje kot obliki nasilja nad ženskami, ki sta odraz neenakih razmerij moči med ženskami in moškimi, ter nadgradjuje obstoječe nacionalne dejavnosti za preprečevanje spletnega nasilja in nadlegovanja z vključitvijo vidika spola.

Nosilec projekta je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede (UL FDV) pa je partner v projektu. Pridruženi partnerji projekta so tudi Ministrstvo za notranje zadeve – Policija in Ministrstvo za pravosodje – Center za izobraževanje v pravosodju.

Projekt ODKLIKNI! je sofinanciran s sredstvi Evropske unije v okviru Programa za pravice, enakost in državljanstvo 2014–2020 (JUST/2016/RGEN/AG/VAWA). Gre za 30 mesečni projekt, ki se je izvajal od julija 2017 do decembra 2019.

Ker spletno nasilje močno vpliva na življenje žensk, ki so mu izpostavljene in zaradi njega doživljajo psihološke, ekonomske in družbene posledice, je bil namen projekta Odklikni! doseči večjo ozaveščenost o obstoju ter posledicah spolnih stereotipov in seksizma na spletu, okrepiti znanje mladih, staršev in opazovalcev/opazovalk nasilja glede preprečevanja in ukrepanja v primeru spletnega nasilja ter doseči večjo usposobljenost stroke za preprečevanje, zaščito žrtev in obravnavo storilcev ter ustrežnejše medijsko poročanje o spletnem nasilju.

GLAVNI CILJI PROJEKTA:

- ozaveščanje, preprečevanje in odprava stereotipov ter spreminjanje odnosa do spletnega nasilja in nadlegovanja žensk in deklet v Sloveniji,
- povečanje občutljivosti in znanja mladih, (potencialnih) žrtev nasilja, ranljivih skupin, staršev, (potencialnih) storilcev/storilk in prič o spletnem nasilju in nadlegovanju žensk in deklet,
- krepitev znanja strokovnjakov in strokovnjakinj za zagotovitev ustreznega sistema preprečevanja, preganjanja in zaščite pred spletnim nasiljem in nadlegovanjem žensk in deklet,
- vplivanje na odnos deležnikov do spletnega nasilja in nadlegovanja žensk in deklet,
- izmenjava izkušenj in dobrih praks ter spodbujanje medsebojnega sodelovanja na nacionalni in evropski ravni.

DOGODKI IZVEDENI V OKVIRU PROJEKTA

120

izvedenih delavnic za učence osnovne šole

60

izvedenih delavnic za dijake srednje šole

3500

število vseh udeležencev delavnic v OŠ in SŠ

3

izobraževanja za pravosodje in policijo

2

izobraževanja za strokovnjake, ki delajo z mladimi

2

delavnici "Train the trainer"

1

seminar za novinarje/medije

1

seminar za odločevalce

8

fokusnih skupin

8

intervjujev s strokovnjaki

1

aplikacija Odklikni

5290

vklučenih v raziskavo

GRADIVA

V okviru projekta so nastala gradiva, ki so na voljo za nadaljnjo uporabo, predvsem:

Priročnik za strokovnjake, ki delajo z mladimi

Učni načrt za izvedbo delavnic Odklikni!

Priročnik za policijo in pravosodje

Poročilo raziskave Odklikni

KAZALO

O POROČILU	4
KLJUČNI PODATKI	5
Povzetek	9
O PROJEKTU	11
Glavni cilji projekta:	11
ODKLIKNI!	14
POROČILO RAZISKAVE O SPLETNEM NADLEGOVANJU MED SLOVENSKIMI OSNOVNOŠOLCI IN SREDNJEŠOLCI	14
Opredelitev spletnega nasilja	16
Oblike spletnega nasilja	17
METODOLOGIJA	19
Anketni vprašalnik	19
Struktura respondentov	19
UPORABA TEHNOLOGIJE	21
Posedovanje elektronskih naprav	21
Uporaba programov in aplikacij	22
Pogovor o spletnem nadlegovanju	25
SPLETNO NADLEGOVANJE	27
Pojavnost spletnega nadlegovanja	27
Oblike spletnega nadlegovanja	29
Doživljanje spletnega nadlegovanja	33
Odziv na spletno nadlegovanje	34
Prijava na policijo	36
PRIČE SPLETNEGA NADLEGOVANJA	38
Pozna žrtev spletnega nadlegovanja	38
Odziv opazovalcev na spletno nadlegovanje	40
Pozna izvajalca spletnega nadlegovanja	42
IZVAJALCI SPLETNEGA NADLEGOVANJA	44
MNENJE STROKE	46
ZAKLJUČNE MISLI	49
VIRI	51

ODKLIKNI!

POROČILO RAZISKAVE O SPLETNEM
NADLEGOVANJU MED SLOVENSKIMI
OSNOVNOŠOLCI IN SREDNJEŠOLCI

UVOD

Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) prinaša v naše življenje prednosti in koristi, obenem pa se z uporabo IKT pojavljajo tudi slabosti. Ena teh slabosti, ki je v zadnjih letih deležna vse večje pozornosti, je medvrstniško spletno nasilje oziroma spletno nadlegovanje.

Spletno nasilje in nadlegovanje postajata naraščajoč problem tako v Evropski uniji kot v Sloveniji, raziskave na tem področju¹ pa izpostavljajo, da so dekleta in ženske pogosteje izpostavljene nasilju na spletu, doživljajo hujše oblike nasilja ter težje in dolgotrajnejše posledice kakor fantje in moški. Poleg tega pri spletnem nasilju praviloma ne gre za ločen pojav nasilja, temveč za eno od oblik nasilja nad ženskami, ki se povezuje z drugimi pojavnostmi nasilja, kot so zalezovanje, spolno nadlegovanje, psihično nasilje, intimno-partnersko nasilje ipd.

Mladi so v povezavi s spletnim nadlegovanjem izjemno ranljiva skupina, saj so zelo izpostavljeni tehnologijam in internetu, so zelo pogosti uporabniki družbenih omrežij, kjer se spletno nadlegovanje dogaja najpogosteje. Dekleta so še posebno ranljiva, saj se jim pogosto spletno nadlegovanje dogaja zgolj zato, ker so dekleta.

Spletno spolno nadlegovanje izhaja iz zapletene kombinacije družbenih, vrstniških, partnerskih/intimnih odnosov in razvojnih dejavnikov, ki jih omogoča digitalna tehnologija (deShame, 2017). Spletno nadlegovanje se dogaja v družbenem kontekstu, kjer razširjena kultura seksualizacije, mizoginije in homofobije pogosto ostaja neobravnavana (Henry in Powell, 2016). Sramotenje (ang. slut shaming) in okrivljanje žrtev nista značilna zgolj za najstnike (Pew Research Center, 2014) ali za spletno nadlegovanje (npr. Hackman et al., 2017), imata pa ključno vlogo pri tem, kako žrtev doživlja spolno nasilje (meni, da je sam/-a kriv/-a, da se je nasilje zgodilo). Drugi dejavniki, ki lahko pomembno

doprinesejo k marginalizaciji mladih, ki doživljajo spletno spolno nadlegovanje, so rasa, etnična pripadnost, invalidnost, spolna identiteta. Pritisk vrstnikov je v tem obdobju velik. Čeprav se mladi večinoma držijo predvidenih družbenih norm in pričakovanih vedenj, pa znotraj mladostniških vrstniških skupin obstajajo norme in vedenja, še posebno v intimnih odnosih, ki so lahko tudi drugačne od siceršnjih družbenih norm. Mladi iščejo potrditev sovrstnikov in v tem lahko podležejo pritisku skupine, ki pa se ne vede v skladu s splošnimi družbenimi normami. Medvrstniški pritisk lahko prispeva k oblikovanju stališč in vedenja ter normaliziranju potencialno škodljivih vedenj (npr. zgodnja spolna aktivnost, spletno nadlegovanje). Zaznane kršitve pričakovanih normativov lahko povzročijo sramotenje na spletu. Obdobje razvoja v odraslost je v splošnem kritično. Ko mladi prehajajo iz otroštva v odraslost, iščejo nove občutke, raziskujejo spolnost, izpostavljeni so določenim tveganjem. Zaradi dojemljivosti za pritisk vrstnikov ter pomanjkanja razumevanja spolnosti in intimnih odnosov pa so izpostavljeni določenim tveganjem (deShame, 2017). Partnerski in intimni odnosi so posebej izpostavljeni. Ko mladi raziskujejo svoje zgodnje spolne interakcije in intimnost, se učijo o privolitvi, spoštovanju in zaupanju. Lahko se zgodi, da prestopijo mejo med spogledovanjem in nadlegovanjem, spodbujanjem in prisilo. Včasih so ta vedenja nasilna, izkoriščevalska in krepijo škodljivo dožemanje spola in spolnosti (deShame, 2017).

Spletno nadlegovanje med mladimi je resen problem, saj ga je vsaj enkrat že doživela približno polovica mladih v Sloveniji, pri čemer je delež deklet, ki so doživele nadlegovanje, višji od deleža fantov. Čeprav se po eni strani kaže, da mladi problematiko spletnega nadlegovanja jemljejo resno, pa po drugi strani ugotavljamo, da lahko govorimo tudi o normalizaciji pojava. Predvsem fantom se zdi spletno nadlegovanje način zabave, ne zdi se jim nič hudega, niti če so nadlegovani niti če oni nadlegujejo druge. Kot se je izkazalo tudi v pogovorih v fokusnih skupinah, je morda eden od razlogov za to tudi anonimnost, ki jo nudi splet. Fantom se nadlego-

¹ Npr. raziskava Centra za družboslovno informatiko o razširjenosti in prepoznavanju spletnega nadlegovanja med mladimi v Sloveniji (2018), raziskava Evropskega ženskega lobija (2017) ter vseevropska raziskava o nasilju nad ženskami Agencije EU za temeljne pravice (2014).

vanje pogosto dogaja med igranjem spletnih iger in morda okolje doprinese k temu, da se jim zdi pojav manj resen in zaskrbljujoč.

Nasilje na osnovi spola je nasilje, ki se človeku zgodi izključno zaradi njegovega spola. Čeprav je fizično nasilje pogosta oblika nasilja na osnovi spola, tudi uradno ni omejeno zgolj na to. Evropski svet opredeljuje nasilje na podlagi spola kot dejanja, ki vodijo v »fizično, spolno, psihološko ali ekonomsko škodo ali trpljenje žensk« (<https://nobullying.com/gender-violence/>). Zagotovo je tudi spletno nasilje ena od oblik nasilja na podlagi spola, ki je med slovenskimi mladostniki zelo prisotna.

OPREDELITEV SPLETNEGA NASILJA

Kot poudarja Svet Evrope (2018), še vedno ni enotnega izrazoslovja ali tipologije kaznivih dejanj, ki se štejejo za spletno nadlegovanje. Spletno nadlegovanje je pojav, ki ga različni avtorji opisujejo z različnimi izrazi in definicijami. Pojem je težko opredeljiv iz več razlogov. Gre za novejši pojav, zelo odvisen od razvoja in uporabe nove tehnologije. Z njenimi novimi možnostmi se neprestano pojavljajo tudi nove oblike spletnega nasilja. Spletno nadlegovanje je tesno povezano z uporabo IKT, obenem pa različni avtorji ugotavljajo, da je pojav povezan tudi s klasičnimi oblikami nasilja (npr. nasilje, ki se ne dogaja v spletnem okolju).

Tehnologija ni vzrok, temveč sredstvo, s katerim se spletno nasilje izvaja, kjer se socialni problemi in neenakosti okrepijo.

Nekaj dejavnikov, ki jih omogoča komunikacija prek tehnologije in lahko vplivajo na to, da se ljudje na spletu vedejo nasilno:

- anonimnost za zaslonom (daje moč za izražanje mnenja, omogoča, da naredimo nekaj, česar drugače ne bi storili, olajša prenašanje krivde na druge, omogoča neposredno izražanje občutkov brez »filtrov in samocenzure«),
- občutek moči in nepremagljivosti, ki ga v fizičnem svetu nimamo,
- lahko doseganje velikega občinstva,
- lažje iskanje podpornikov za svoja mnenja in dejanja,
- iluzija enakosti, kjer ima vsakdo glas,
- manj očiten in slabše opazen odziv žrtve, njene prizadetosti, bolečine, trpljenja,
- občutek pomanjkanja nadzora in možnost izogibanja kazni za svoja dejanja

Spletno nadlegovanje je običajno definirano kot ponavljajoče se nasilje vrstnikov s pomočjo digitalnih (spletnih ali mobilnih) tehnologij. Nekateri strokovnjaki in strokovnjakinje (Pušnik, 2012) izpostavljajo, da ponavljajoče se nasilje pri spletnem nadlegovanju pogosto dobiva druge dimenzije, saj zaradi hitre in preproste (en klik) delitve in razmnoževanja komentarjev, posnetkov ipd., ki jih je pogosto nemogoče odstraniti, tudi enkratna zloraba ostane na voljo na spletu neomejeno časa in številčno neomejenemu občinstvu, s čimer se ponavlja tudi viktimizacija in je izpostavljenost žrtve mnogo večja.

Spletno nasilje in viktimizacija sta povezana z raznolikimi psihosocialnimi, fizičnimi in duševnimi posledicami, kot so stres, samomorilne misli, depresija, tesnoba, osamljenost, uporaba drog, zmanjšanje življenjskega zadovoljstva, zmanjšana samozavest, telesne težave in slabši učni uspeh (DeSmet et al., 2016).

Zakaj ima lahko spletno nasilje še hujše posledice kot klasično?

Občinstvo je pri spletnem nasilju potencialno izjemno številno, žrtev pa ostaja ranljiva, dosegljiva in izpostavljena, zato je ta oblika nasilja posebej tvegana in škodljiva. Njene posledice so lahko celo hujše kot v primeru katere izmed klasičnih oblik medvrstniškega nasilja. Umik je pri spletnem nasilju zelo otežen. Sporočila, slike sledijo žrtvi povsod (domov, v posteljo) in so tu vsakokrat, ko uporablja splet, družbena omrežja, elektronsko pošto in mobilni telefon. Nasilje kot stigma ostane na spletu tudi po tem, ko povzročitelj/-ica preneha z nasiljem; objave ostanejo, če žrtev ne doseže njihovega izbriisa. Pri spletnem nasilju je mogoče tudi, da z enim klikom en/-a povzročitelj/-ica hkrati izvede nasilje nad neomejenim številom žrtev, in gre torej še za problem drugačnega razmerja moči, kar pri klasičnem nasilju ni realno. Dodatno negotovost in ranljivost žrtve lahko pomeni tudi to, da se pri spletnem nasilju lahko zgodi, da ne vemo in težko odkrijemo, kdo ga izvaja. Z vsem tem se lahko še stopnjuje občutek, da nismo varni in da smo opazovani, zalezovani (Pušnik, 2012).

Spletno nasilje lahko široko opredelimo kot vedenje na spletu, ki škodi fizičnemu, psihičnemu ali čustvenemu počutju žrtve. Povzročitelj/-ica spletnega nasilja kot tudi žrtev tega nasilja je lahko posameznik/-ica ali skupina, zgodi pa se ob uporabi spleta, pametnih telefonov, med igranjem internetnih iger. Čeprav spletno nasilje poteka prek spleta, pa ima vpliv v resničnem svetu in ima resnične posledice.

OBLIKE SPLETNEGA NASILJA

Za lažjo obravnavo smo oblike spletnega nasilja razvrstili v štiri kategorije glede na to, ali gre za žaljenje žrtve, nadlegovanje in trpinčenje, izključevanje ali zlorabo njene zasebnosti. Ob tem poudarjamo, da so mnoge oblike spletnega nadlegovanja medsebojno povezane, se prekrivajo oz. so sestavljene iz kombinacije dejanj.

ŽALJENJE

(povzeto po: www.safe.si):

- **žaljiva sporočila in komentarji** – žaljenje, zmerjanje ali deljenje sovražnih vsebin, usmerjenih na točno določeno osebo (ali skupino);
- **ustvarjanje sovražnih skupin** – ustvarjanje skupine na družbenih omrežjih, v aplikacijah, klepetih z namenom širjenja sovraštva proti določeni osebi (ali skupini);
- **obrekovanje** – širjenje neresnic (laži) o žrtvi na spletu, po družbenih omrežjih, prek aplikacij za sporočanje itd.;
- **trolanje** – objavljanje žaljivih, sovražnih in provokativnih (izzivalnih) sporočil v spletnih skupnostih in klepetih z namenom izzivanja ali pritegovanja pozornosti;
- **predelave fotografij na žaljiv način** – žaljiva predelava fotografije ali video posnetka z namenom ponižanja, posmehovanja osebi na posnetku;
- **žaljivi memi** – ustvarjanje memov s fotografijami, podatki žrtve z namenom žaljenja, posmehovanja, poniževanja ...

NADLEGOVANJE IN TRPINČENJE

(povzeto po: www.safe.si):

- **lažni profili** – ustvarjanje lažnega profila žrtve na družbenih omrežjih in v njenem imenu objavljanje vsebin, ki to osebo spravljajo v zadrego ali jo ponižujejo. Druga možnost je uporaba lažnega profila za prevare ali žaljenje drugih in s tem očrnitev žrtve;
- **spletno zalezovanje** – gre za ponavljajoče se, dolgotrajnejše, neželene kontaktiranje, spremljanje žrtve prek spleta (družbenih omrežij, forumov, klepetov ipd.), lahko tudi v kombinaciji s fizičnim zalezovanjem;
- **izsiljevanje** – pošiljanje izsiljevalskih sporočil, v katerih povzročitelj ali povzročiteljica od žrtve nekaj zahteva. Zelo pogosto gre za izsiljevanje za gole oz. intimne posnetke ali denar. Če pa povzročitelj ali povzročiteljica že ima intimne posnetke žrtve (ki jih je sama poslala ali so nastali v njuni pretekli zvezi), grozi, da bo te posnetke objavil/-a, če mu/ji ne pošlje denarja ali še več takšnih posnetkov ali znova vzpostavi intimno zvezo z njim/njo in podobno;
- **grožnje** – uporaba groženj in ustrahovanje žrtve prek sporočil ali javnih objav na spletu, v skrajnem primeru gre lahko tudi za grožnje s smrtjo.

IZKLJUČEVANJE

(povzeto po: www.safe.si):

- **izključevanje iz skupin** – skupina vrstnikov izloči vrstnika iz skupine na družbenem omrežju ali v aplikaciji za sporočanje ali pa mu prepreči vstop v skupino. V skupini se o tej osebi pogovarjajo, o čemer jo obveščajo.

ZLORABE ZASEBNOSTI

(povzeto po: www.safe.si):

- **fotografiranje in snemanje ter objavljanje posnetkov brez dovoljenja** – fotografiranje osebe brez njenega dovoljenja je poseg v zasebnost in tega po zakonu ne smemo izvajati. Enako velja za objavo in deljenje teh posnetkov na družbenih omrežjih ali drugje na internetu;
- **deljenje intimnih posnetkov** – objavljanje, prepošiljanje, deljenje golih fotografij ali intimnih posnetkov žrtve prek spleta;
- **kraja gesel** – pridobivanje gesla žrtve (za elektronsko pošto, mobilni telefon, račune na družbenih omrežjih ipd.) brez njene vednosti;
- **vdiranje v profile (račune)** – vdiranje (hekanje) v spletne profile žrtve na družbenih omrežjih ali račune elektronske pošte in podobno. Gre za kazniv poseg v zasebnost in bi ga lahko primerjali z vlomom v stanovanje;
- **e-blatenje (doxing)** – pridobivanje osebnih podatkov neke osebe na spletu (tudi s hekanjem) in nato razkrivanje, javno objavljanje teh podatkov, ne da bi ta oseba to dovolila. Končni cilj je množično nadlegovanje te osebe prek družbenih omrežij, elektronske pošte, celo na domačem ali službenem naslovu s strani vseh, ki vidijo te podatke;
- **zloraba zaupanja** – razkrivanje (javno na internetu ali v zaprti skupini) zasebnih informacij, ki jih je žrtev zaupala v prepričanju, da ne bodo deljene z drugimi.

Več o spletnem nasilju lahko preberete v publikaciji ODKLIKNI! Ustavimo spletno nasilje nad ženskami in dekleti: priročnik za strokovnjakinje in strokovnjake, ki delajo z mladimi.

METODOLOGIJA

Zbiranje podatkov v raziskavi Odklikni! je potekalo z orodjem za spletno anketiranje 1KA, in sicer na enak način v osnovnih in srednjih šolah. Vse šole, ki so bile vključene v anketo, so bile vzorčene, za osnovno šolo smo izdelali vzorec 100 naključno izbranih šol, pri čemer smo kontrolirali velikost šole in regije. V vzorec srednjih šol smo vključili 50 šol (zavodov, ki večinoma izvajajo več kot en srednješolski program), pri čemer smo upoštevali regijo in program šole.

Ravnateljicam in ravnateljem izbranih šol smo poslali pismo, v katerem smo predstavili projekt in jih prosili za sodelovanje. Na vabilo se je odzvalo 62 osnovnih šol ter 17 srednjih šol oz. zavodov, ki izvajajo več kot en srednješolski program. Šole so nato izbrale po en oddelek vsakega razreda in v šolskem okolju (v računalniški učilnici) izvedle anketo. Učenci in dijaki so za izpolnjevanje ankete porabili približno 10 minut.

ANKETNI VPRAŠALNIK

Osnovnošolci in srednješolci so odgovarjali na enak spletni vprašalnik.

Vprašalnik je bil sestavljen iz treh sklopov. Uvodoma smo anketirancem zastavili nekaj vprašanj o njih samih, kot so npr. vprašanje o spolu, letu rojstva, razredu/letniku, ki ga obiskujejo in kraju bivanja.

Sledila so vprašanja o pogostosti in načinih uporabe interneta, kjer nas je zanimalo, kako pogosto anketiranci uporabljajo različne elektronske naprave (računalnik, pametni telefon, mobilni telefon brez dostopa do interneta in tablični računalnik). Povprašali smo jih tudi, kako pogosto obiskujejo različne spletne strani in aplikacije, kot so npr. Facebook, Messenger, Skype, YouTube, Instagram ...

Nazadnje je sledil sklop 23 vprašanj o spletnem nadlegovanju. Na tem mestu smo anketirancem podali tudi jasno definicijo o tem, kaj spletno nadlegovanje je, poleg tega smo navedli tudi nekaj nazornih primerov nadlegovanja preko mobilnega telefona in interneta ter nekaj primerov spletnih mest, kjer

se lahko srečajo s spletnim nadlegovanjem. Želeli smo izvedeti čim več o njihovih izkušnjah s spletnim nadlegovanjem, tako v šoli kot izven šole. Spraševali smo jih, kako pogosto in s kom se pogovarjajo o nadlegovanju preko interneta ali mobilnih naprav, kakšne posledice ima po njihovem mnenju spletno nadlegovanje, ali so bili kdaj žrtev nadlegovanja in v kolikor da, na kakšen način so bili nadlegovani, kaj so storili v takšnem primeru ... Zanimalo nas je tudi, če poznajo kakšno drugo žrtev nadlegovanja ali pa so sami kdaj nadlegovali nekoga drugega ter zakaj in na kakšen način so to storili.

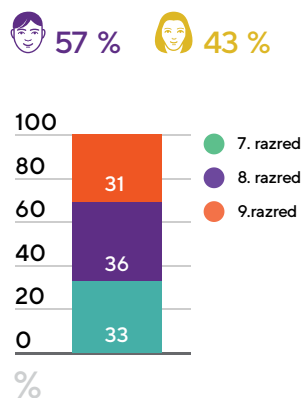
STRUKTURA RESPONDENTOV

V raziskavo je bilo vključenih 5290 osnovnošolcev in srednješolcev, starih med 12 in 18 let. V raziskavi je skupno sodelovalo 53 % fantov in 47 % deklet.

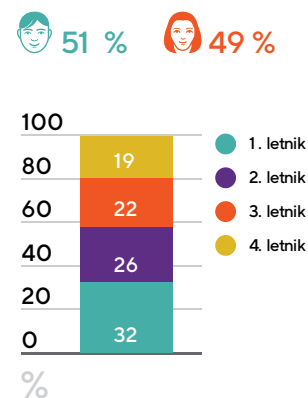
V anketo je bilo vključenih 1460 deklet iz osnovnih šol in 998 deklet iz srednjih šol. Tako v osnovni kot srednji šoli je v raziskavi sodelovalo nekaj več fantov in sicer, 1517 osnovnošolcev ter 1292 srednješolcev.

Vključeni v raziskavo

Osnovna šola

Srednja šola

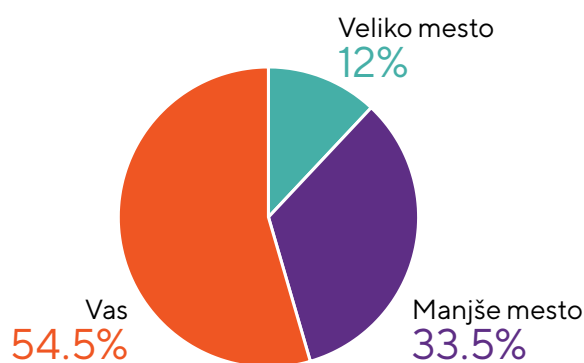
Največ anketirancev iz osnovnih šol je v času raziskave obiskovalo 8. razred (36 %), najmanj pa 9. razred (31 %). V času raziskave je 33 % osnovnošolcev obiskovalo 7. razred.

Med dijaki srednjih šol in gimnazij je bilo v anketo vključenih največ dijakov in dijakinj prvih letnikov (32 %), najmanj pa dijakov in dijakinj četrth letnikov

(19,4 %). Med anketiranci je 26 % dijakov in dijakinj obiskovalo 2. letnik, 22 % pa 3. letnik srednješolskega izobraževanja.

Večina učencev in dijakov vključenih v raziskavo prihaja iz manjših krajev (vas – 54,5 %), sledijo ti, ki prihajajo iz manjših mest (33,5 %) ter velikih mest (12 %).

Velikost naselja

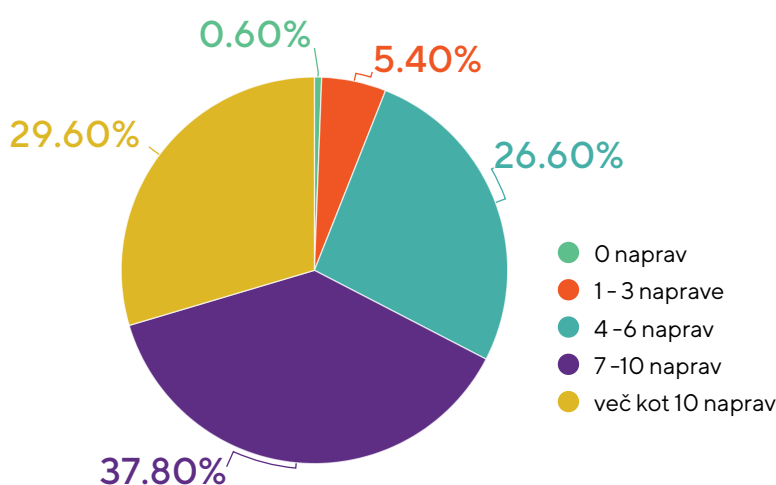

UPORABA TEHNOLOGIJE

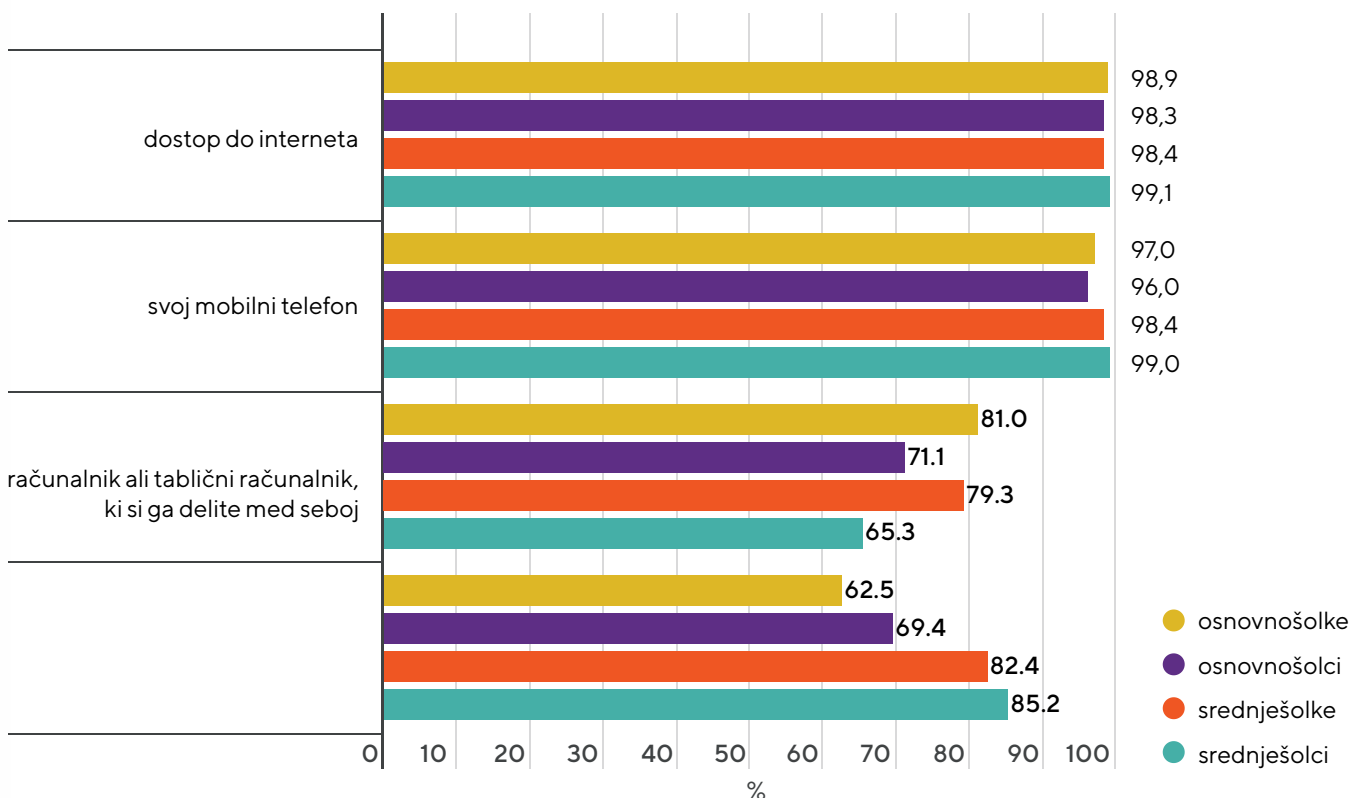
POSEDOVANJE ELEKTRONSKIH NAPRAV

Mladi v Sloveniji so z napravami dobro opremljeni. Gre za naprave, ki jih imajo mladi doma na razpolago, ni pa nujno, da je naprava njihova. Tako ima kar slabe štiri

desetine mladih doma med 7 in 10 elektronskih naprav, med katere sodijo računalniki, tablični računalniki, pametni telefoni, pametne televizije in e-bralniki. Pri 30 % mladih imajo doma celo več kot 10 elektronskih naprav, dobra četrtnina mladih pa ima (27 %) med 4 in 7 naprav, nobene elektronske naprave pa doma nima manj kot en odstotek mladih.

Posredovanje naprav in dostop do interneta glede na šolo in spol

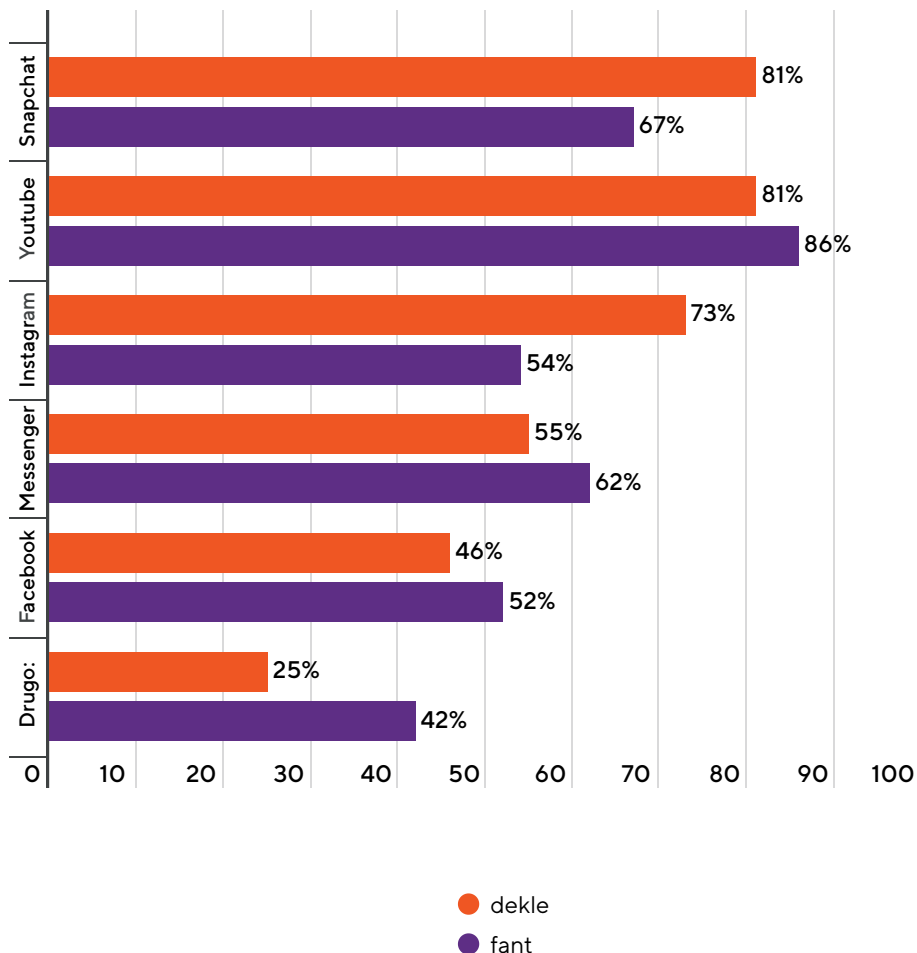
Zgolj 1,3 % mladih nima dostopa do interneta. Večina mladih ima svoj mobilni telefon (takih je 97,4 %), svoj osebni ali tablični računalnik ali računalnik, ki si ga delijo doma (74 % anketiranih).

Med osnovnošolci in srednješolci ni večjih razlik v posedovanju naprav. Največjo razliko zaznamo pri posedovanju svojega računalnika oz. tablice – med srednješolci je 84 % takih, ki imajo svojo napravo, med osnovnošolci pa le 66 %. Svoj mobilni telefon ima 98,7 % srednješolcev in 96,5 % osnovnošolcev.

UPORABA PROGRAMOV IN APLIKACIJ

Mladi najpogosteje obiskujejo naslednje spletne strani in aplikacije: YouTube, Snapchat, Instagram, Messenger in Facebook – polovica oziroma več kot polovica mladih te programe oziroma aplikacije uporablja dnevno, oziroma večkrat dnevno. Najpopularnejšo spletno stran YouTube kar 61 % vseh vprašanih uporablja večkrat dnevno (84,1 % pa dnevno). Spletnih strani in aplikacij, kot so Viber, Skype, Twitch, Twitter, 9gag, Whatsapp in Igre 123, več kot polovica vprašanih ne uporablja.

Dnevna uporaba programov in aplikacij

Med fanti in dekleti je nekaj razlik, saj dekleta pogosteje kot fantje uporabljajo Snapchat ter Instagram, medtem ko so fantje pogostejši uporabniki YouTuba. Med dekleti je tako 81 % takih, ki dnevno uporabljajo Snapchat in YouTube ter 73 % takih, ki dnevno uporabljajo Instagram. Med fanti jih 86 % dnevno uporablja Youtube, 67 % jih uporablja dnevno Snapchat ter 62 % Messenger.

ODNOS DO SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Odnos in doživljanje spletnega nasilja je pomemben dejavnik, saj vpliva na to, ali bo oseba izvajala spletno nasilje ter kako se bo odzvala na spletno nasilje, ki se zgodi njej ali nekomu drugemu. Med fanti in dekleti so precejšnje razlike v odnosu do spletnega nasilja. Fantje (34 %) se tako v večji meri kot dekleta (23 %) strinjajo, da je oseba sama kriva, da se ji dogaja spletno nasilje, prav tako je večji delež fantov (14 %) kot deklet (4 %), ki menijo, da je žaljenje in norčevanje na internetu le ob-

81 % SNAPCHAT
81 % YOUTUBE
73 % INSTAGRAM

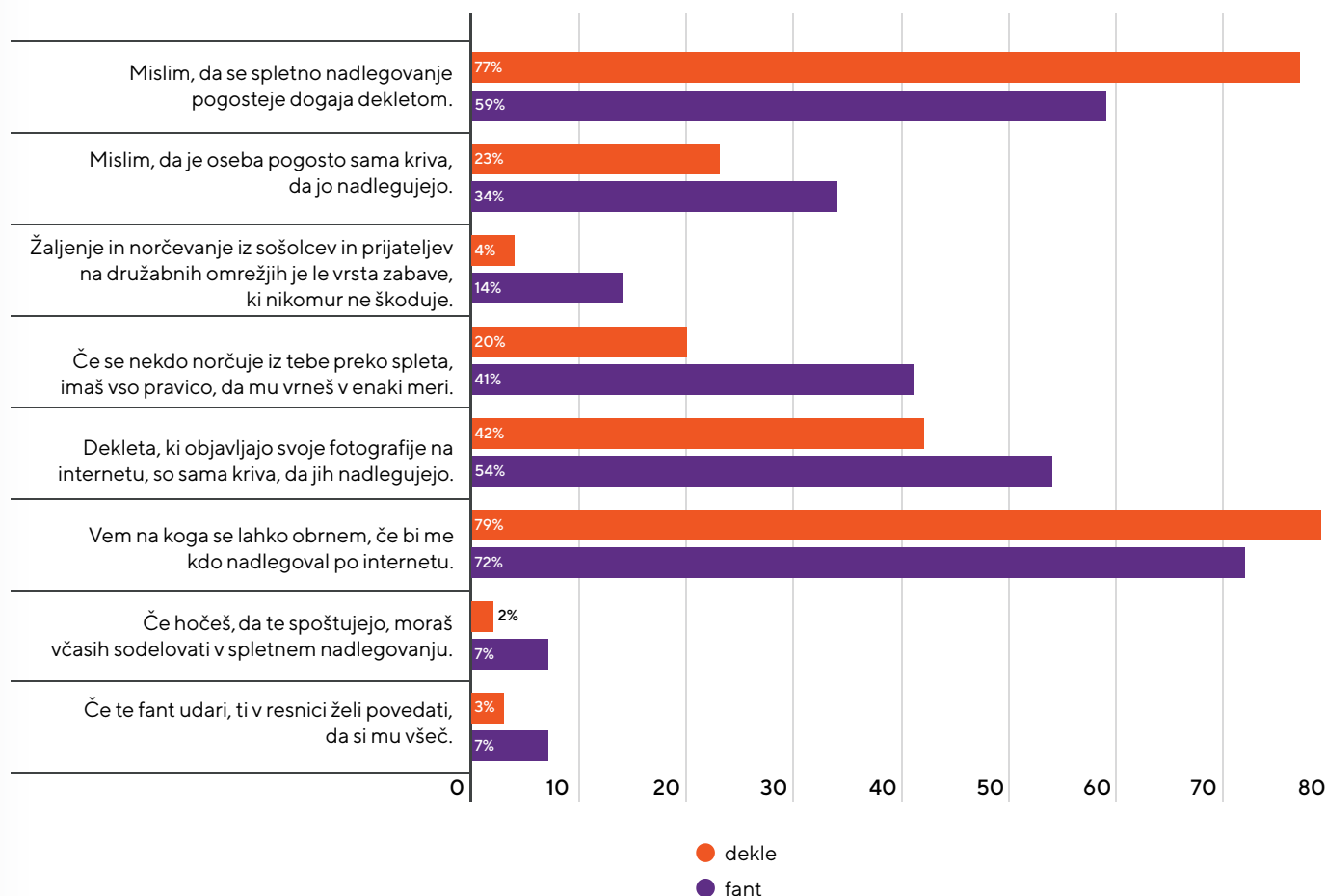

86 % YOUTUBE
67 % SNAPCHAT
62 % MESSENGER

lika zabave, ki nikomur ne škodi. Več jih tudi meni, da če se nekdo norčuje iz njih preko interneta, imajo pravico, da to v enaki meri vrnejo. Več kot polovica fantov (54 %) meni, da so dekleta, ki objavljajo svoje fotografije na internetu sama kriva, da jih nadlegujejo (tudi delež deklet, ki tako menijo, je relativno visok – 42 %).

Mladi večinoma menijo (več kot sedem desetih tako fantov kot deklet), da vedo na koga se obrniti, če bi se jim zgodilo spletno nadlegovanje.

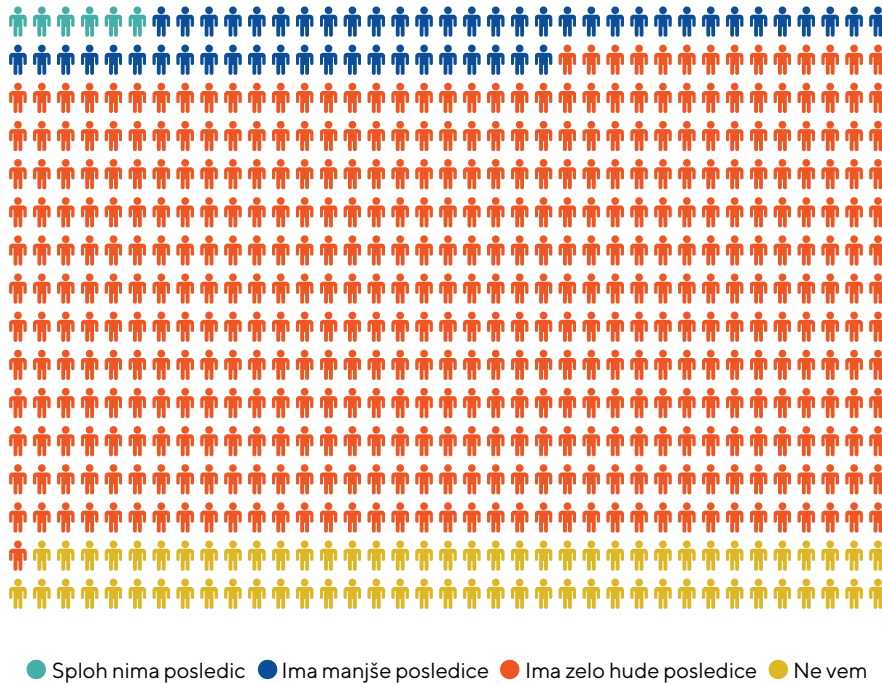
Odnos do spletnega nadlegovanja

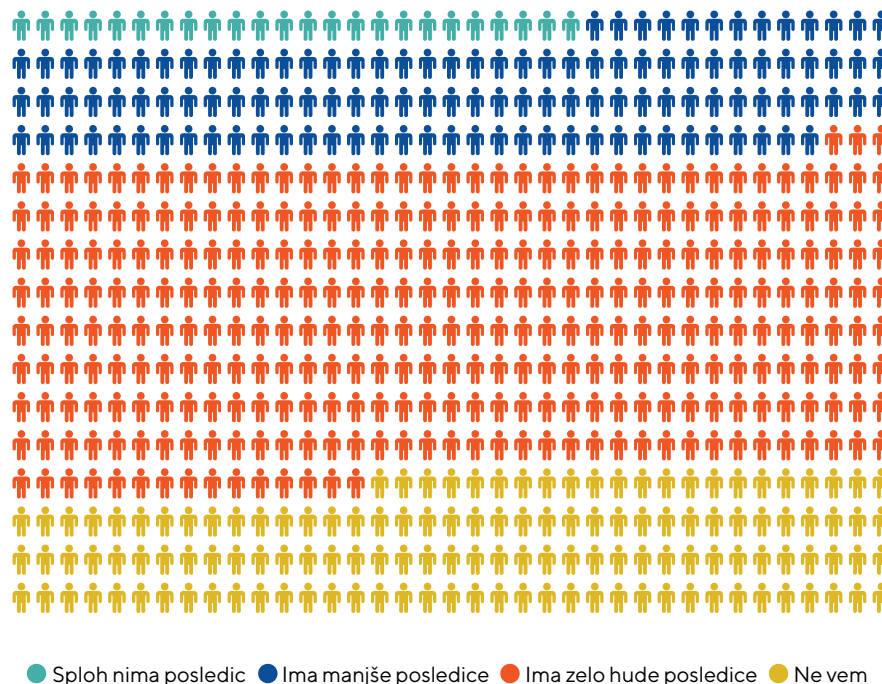
Delež mladih, ki menijo, da spletno nadlegovanje nima posledic za žrtev, je v povprečju relativno nizek, kljub temu je med fanti 5 % takih, ki menijo, da spletno nadlegovanje sploh nima posledic, 20 % pa jih meni, da ima le manjše posledice. Med dekletmi je ta delež nižji – da spletno nadlegovanje sploh nima posledic meni 1 %,

da ima manjše posledice pa meni 9,5 % vprašanih deklet. Da ima spletno nadlegovanje zelo hude posledice meni 76 % vprašanih deklet in le 52 % fantov. Vidimo, da se percepcija o spletnem nadlegovanju med fanti in dekletmi precej razlikuje. Fantje dojemajo spletno nadlegovanje precej manj resno kot dekleta.

Posledice spletnega nadlegovanja – dekleta

Posledice spletnega nadlegovanja – fantje

POGOVOR O SPLETNEM NADLEGOVANJU

O spletnem nadlegovanju se mladi z odraslimi pogovarjajo malo. Predvsem je velik delež fantov, ki se o

spletnem nadlegovanju ne pogovarjajo. Nikoli se o spletnem nadlegovanju s starši ne pogovarja 50 % fantov in 31 % deklet, s šolskimi delavci se nikoli ne pogovarja 43 % deklet in 55 % fantov, s prijatelji pa se o spletnem nadlegovanju ne pogovarja 29 % deklet in 46 % fantov

● % se o spletnem nadlegovanju ne pogovarja s starši

● % se o spletnem nadlegovanju ne pogovarja s starši

● % se o spletnem nadlegovanju ne pogovarja s prijatelji

● % se o spletnem nadlegovanju ne pogovarja s prijatelji

● % se o spletnem nadlegovanju ne pogovarja s šolskimi delavci

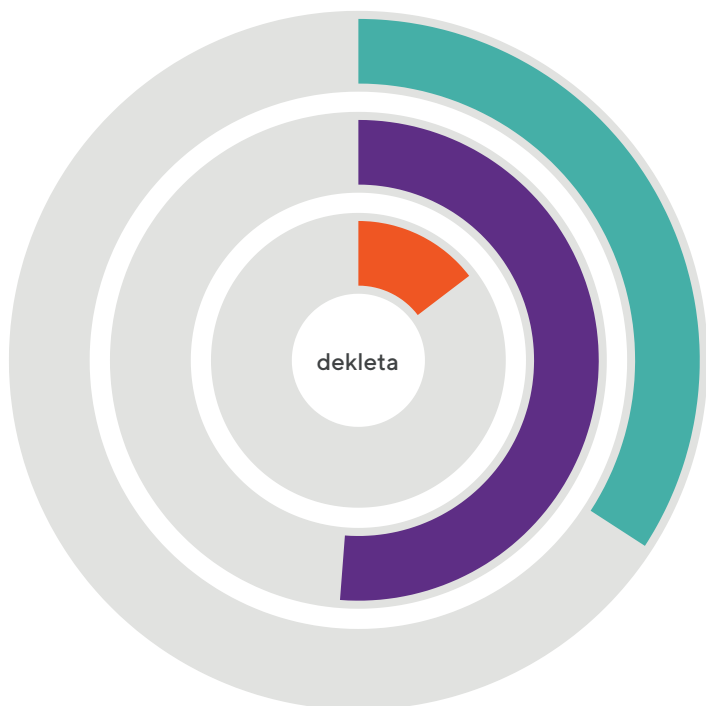

● % se o spletnem nadlegovanju ne pogovarja s šolskimi delavci

Sliki prikazujeta delež deklet in fantov, ki se tedensko pogovarjalo s starši, prijatelji ali šolskimi delavci o spletnem nadlegovanju – razlike med dekleti in fanti niso velike – med dekleti se jih s starši tedensko o spletnem

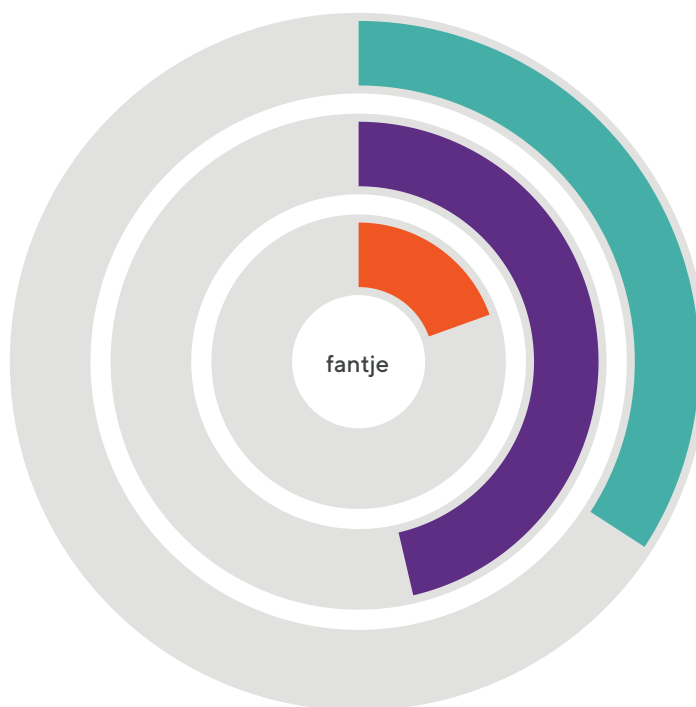
nadlegovanju pogovarja 14 %, s prijatelji 21 % in s šolskimi delavci 6 %. Med fanti pa se tedensko s starši pogovarja 14 % vprašanih, s prijatelji 19 % in s šolskimi delavci 8 %.

Tedensko se pogovarja o spletnem nadlegovanju (dekleta)

● starši ● prijatelji ● učitelji in šolski delavci

Tedensko se pogovarja o spletnem nadlegovanju (fantje)

● starši ● prijatelji ● učitelji in šolski delavci

SPLETNO NADLEGOVANJE

V anketi smo uporabili naslednjo definicijo spletnega nadlegovanja, s katerim smo mladim pojasnili, kaj razumemo kot spletno nadlegovanje:

Spletno nadlegovanje je oblika nadlegovanja preko mobilnih telefonov (sporočila, klici, video posnetki, fotografije), **interneta** (elektronska pošta, sporočila, klepetalnice, spletne strani)

ali **drugih oblik informacijsko komunikacijske tehnologije, ko te nekdo žali, nadleguje, zasmehuje, ogroža ali ustrahuje.**

Definiciji smo dodali še nekaj primerov spletnega nadlegovanja.

Primeri nadlegovanja preko **mobilnega telefona** so:

- neprimerni telefonski klici (npr. klici, kjer nekdo žali, izsiljuje, grozi, se posmehuje osebi, ki sprejme klic ipd.);
- pošiljanje ali prejemanje neprijetnih fotografij in/ali videoposnetkov z uporabo mobilnega telefona (npr. posnetki pretepanja, klofutanja, norčevanja, zasmehovanja, intimni posnetki, neprimernih vsebin itd.);
- pošiljanje ali prejemanje sporočil (SMS, Viber, WhatsApp ...) preko mobilnega telefona, ob katerih se nekdo počuti prizadeto, ga/jo je sram.

Primeri nadlegovanja preko interneta so:

- elektronska pošta, s katero nekdo nekoga žali, izsiljuje, ustrahuje, zasmehuje, grozi ...;
- sporočila, slike, posnetki, ki jih nekdo pošlje ali prejme preko različnih spletnih strani;
- ustvarjanje lažnih profilov (npr. Facebook), ki jih nekdo uporabi, da nekoga žali, izsiljuje, ustrahuje, zasmehuje, grozi ...

Primeri spletnih mest so:

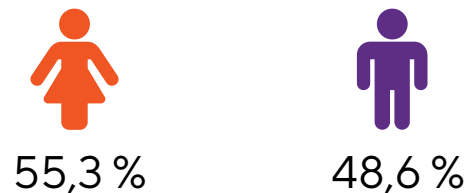
- spletna družabna omrežja (Facebook, Twitter ...);
- spletne strani za izmenjavo fotografij in video posnetkov (YouTube ...);

- blogi, vlogi;
- spletne strani za igranje iger.

POJAVNOST SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Spletno nadlegovanje je pogost pojav, pogosteje pa se ta oblika nasilja dogaja dekletom. Tako v osnovni kot srednji šoli dekleta pogosteje navajajo, da se jim je zgodila vsaj ena od oblik spletnega nadlegovanja.

Doživeli spletno nadlegovanje – osnovna šola

Med osnovnošolkami je 55,3 % deklet, ki so že vsaj enkrat doživele vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja, med tem, ko je fantov, ki so že doživeli spletno nadlegovanje nekaj manj – 48,6 %.

V srednji šoli je delež tako deklet kot fantov, ki so že doživeli vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja, še nekoliko višji – o spletnem nadlegovanju je poročalo 63,9 % deklet in 54,1 % fantov.

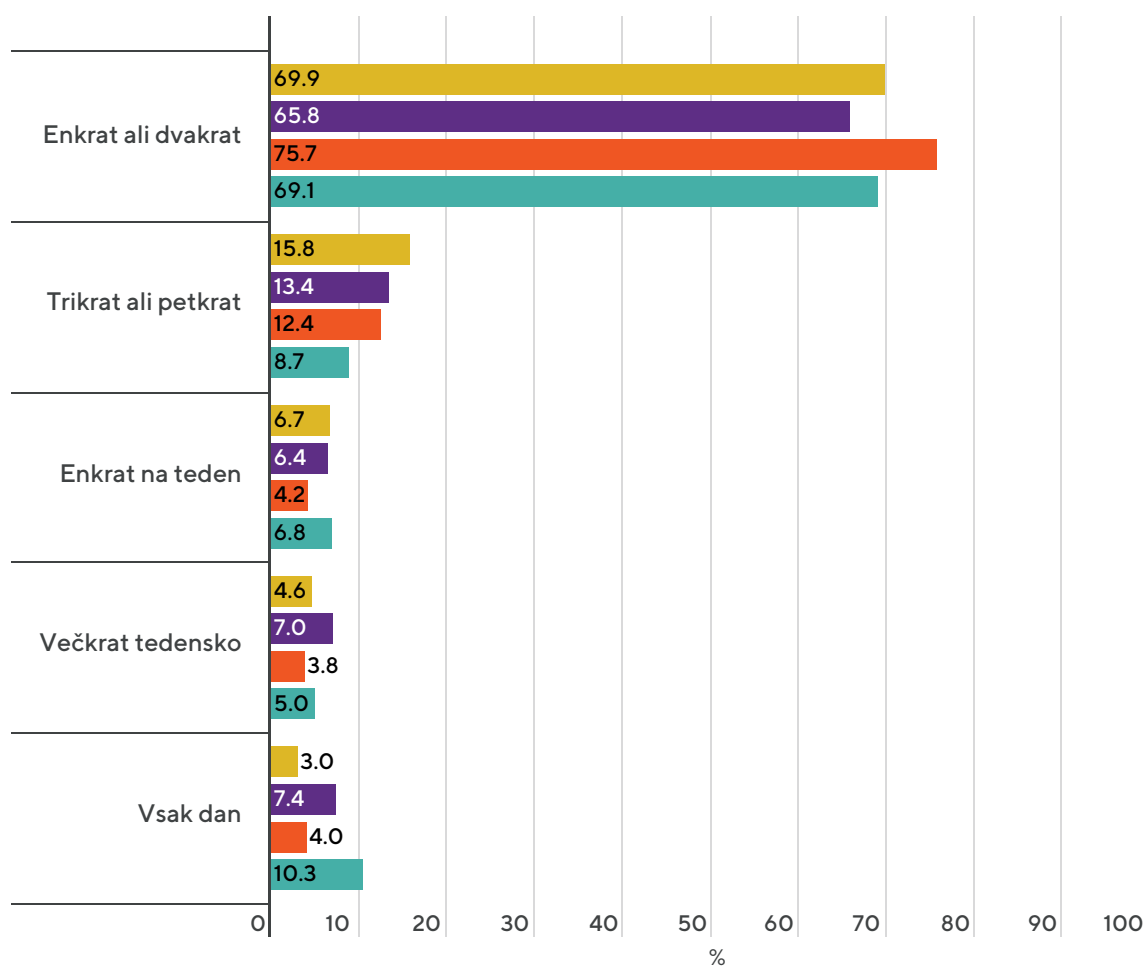
Doživeli spletno nadlegovanje – srednja šola

Gre za mlade, ki so dejali, da so vsaj enkrat že doživeli vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja. Večini, tako fantom kot dekletom, se je spletno nadlegovanje zgodilo enkrat ali dvakrat, pri čemer je med temi več

deklet. Vsak dan pa se spletno nadlegovanje dogaja predvsem fantom – 7,4 % osnovnošolcem in 10,3 % srednješolcem.

Pogostost spletnega nadlegovanja

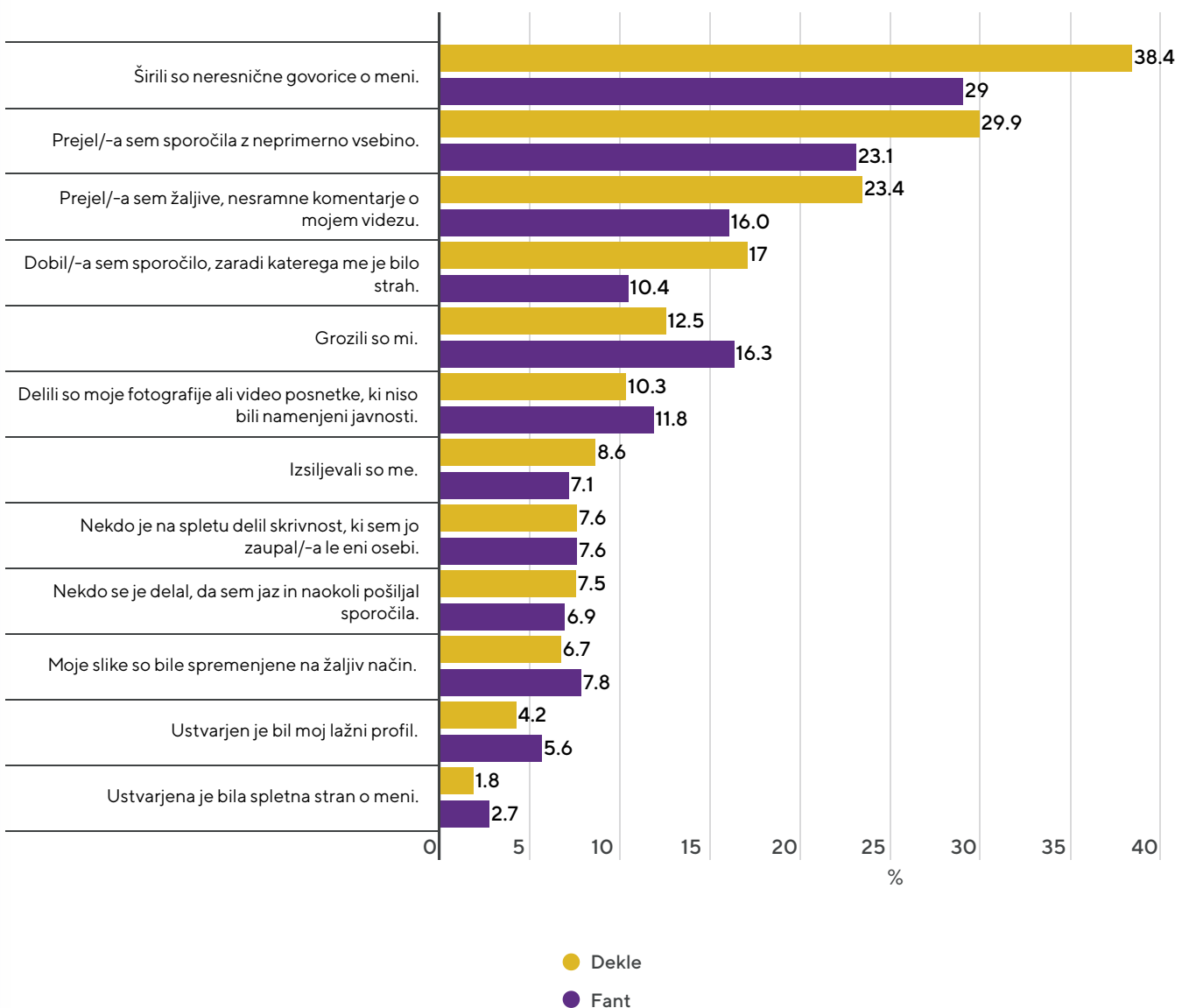
- osnovnošolke
- osnovnošolci
- srednješolke
- srednješolci

OBLIKE SPLETNEGA NADLEGOVANJA

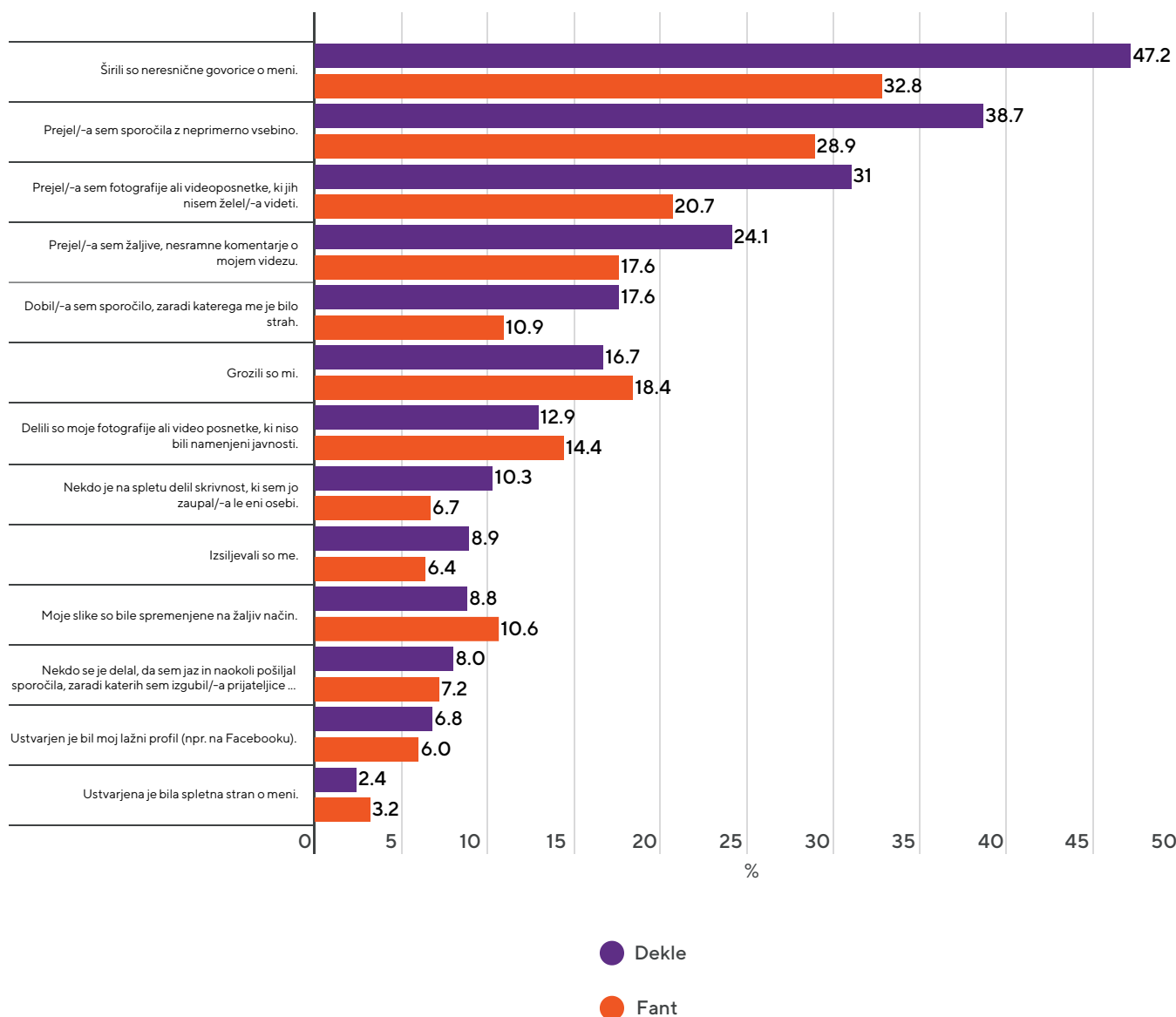
Oblike spletnega nadlegovanja se med osnovnošolci/-kami in srednješolci/-šolkami ne razlikujejo bistveno, najpogostejše je širjenje neresničnih govoric, prejem sporočil z neprimerno vsebino ter prejem žaljivih, nesramnih komentarjev o videzu.

Dekleta so predvsem žrtve širjenja neresničnih govoric, prejemanja sporočil z neprimerno vsebino, nesramnih komentarjev o videzu ter prejemanja sporočil, zaradi katerih jih je bilo strah.

Oblike spletnega nadlegovanja (OŠ)

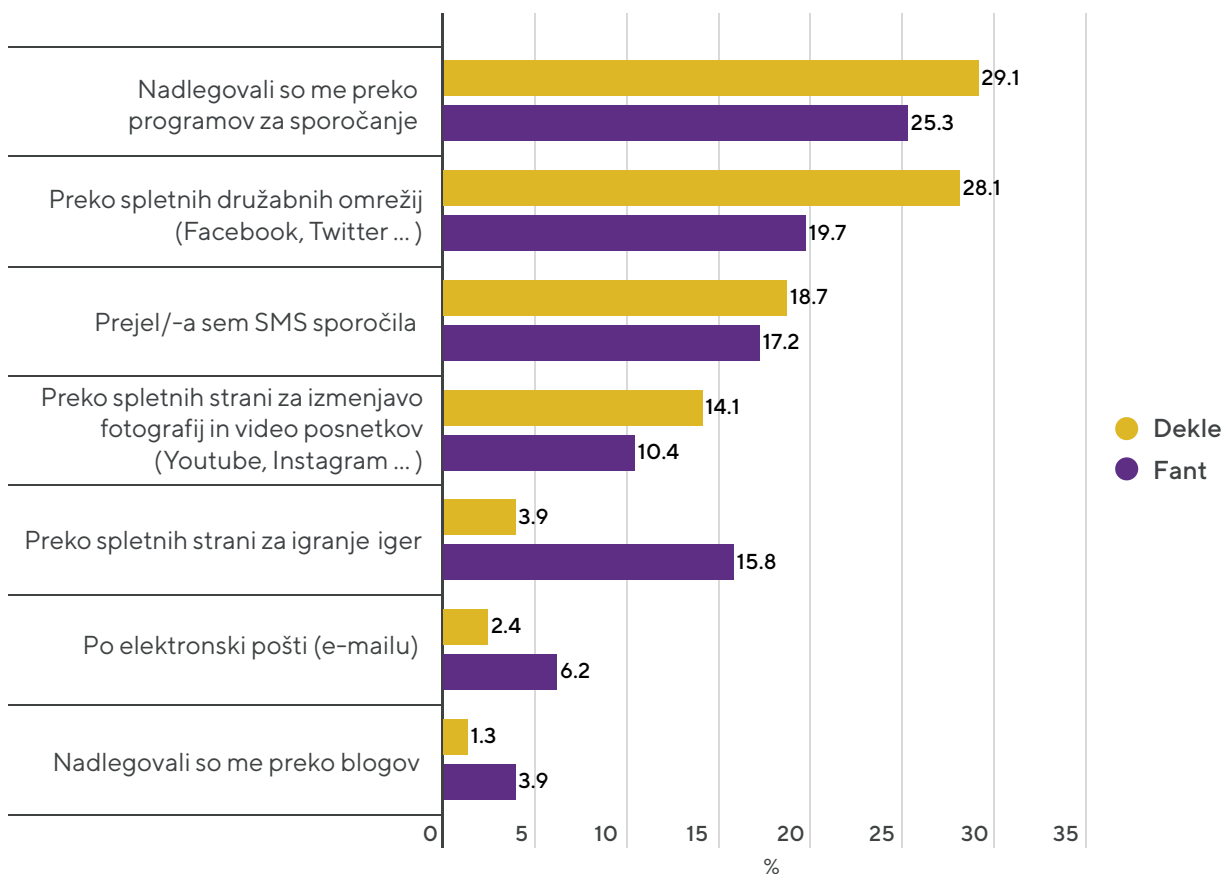
Oblike spletnega nadlegovanja (SŠ)

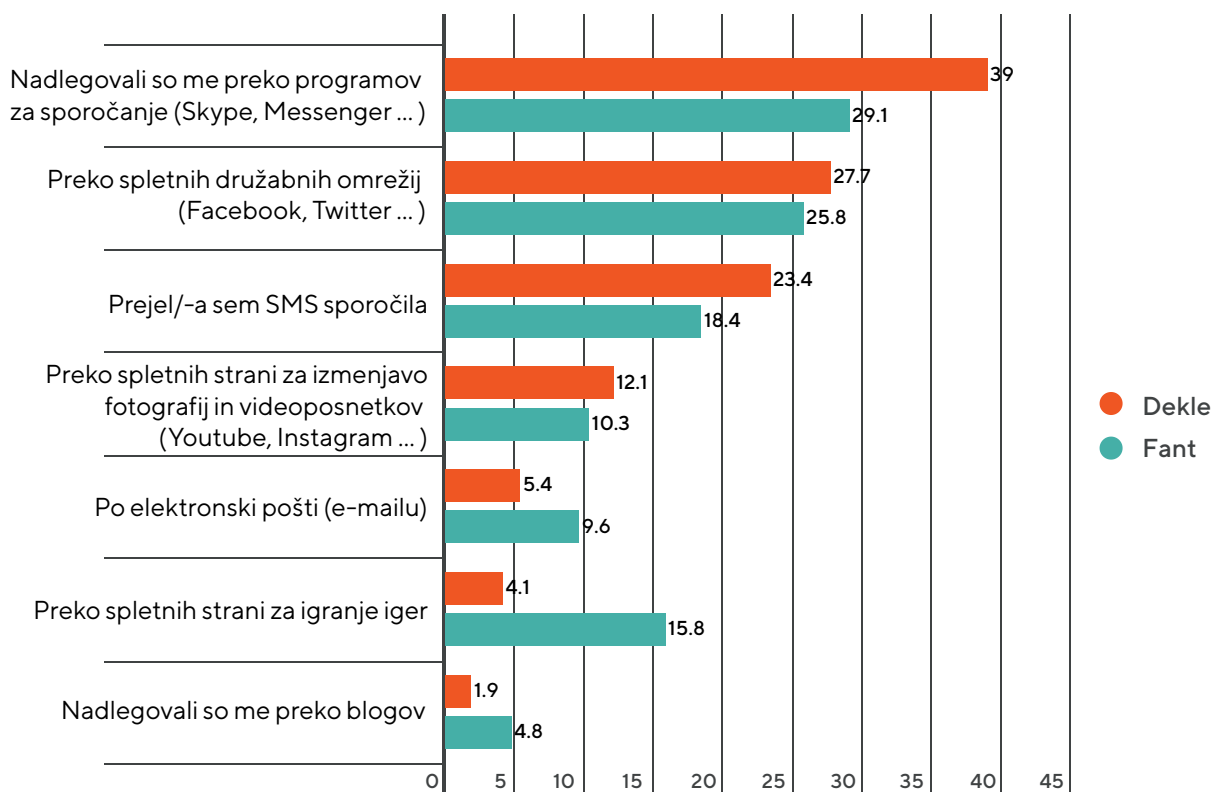
Načini nadlegovanja se med srednješolci/-kami in osnovnošolci/-kami na razlikujejo bistveno. Nadlegovanje tako deklet kot tudi fantov se najpogosteje dogaja preko **programov in aplikacij za sporočanje** (Messenger, Viber), med srednješolkami jih je 39 %, ki so bile nadlegovane na tak način, med osnovnošolkami 29 %, temu sledi

nadlegovanje preko **družbenih omrežij** (Facebook, Twitter) (osnovnošolke 28 %, srednješolke 27,7 %). Fantje – tako osnovnošolci kot srednješolci – so pogosteje kot dekleta nadlegovani preko **spletnih strani za igranje iger** (osnovnošolci in srednješolci 15,8 %; dekleta (OŠ in SŠ) 4 %), **elektronske pošte** in **blogov**.

Načini spletnega nadlegovanja (OŠ)

Načini spletnega nadlegovanja

Slaba polovica mladih (46 %) pozna osebo, ki jih je nadlegovala. Večinoma se nadlegovanje dogaja znotraj šole oziroma razreda. Tako je 42 % osnovnošolk dejalo, da se je nadlegovanje dogajalo znotraj razreda (nadlegoval/-a je sošolec, sošolka), 17,5 % pa znotraj šole (oseba, ki je nadlegovala je na isti šoli).

Podobno je tudi pri osnovnošolcih in srednješolcih – večinoma se nadlegovanje dogaja znotraj razreda.

Pri srednješolkah je situacija precej drugačna, saj oseba, ki nadleguje, ne prihaja iz iste šole – kar 49,4 % jih ne obiskuje iste šole kot žrtev nadlegovanja.

V največ primerih je nadlegovalec fant, vendar je v osnovni šoli visok tudi delež deklet, ki izvajajo nadlegovanje. Tako polovica osnovnošolk poroča, da so jih nadlegovali fantje, polovica pa poroča, da so jih nadlegovala dekleta oziroma tako fantje kot dekleta.

Oseba, ki me je nadlegovala je ...

	Sošolec/sošolka (%)	V drugem razredu moje šole (%)	Ne obiskuje moje šole (%)	Drugo (%)
Osnovnošolke	42.0	17.5	29.9	10.5
Osnovnošolci	51.6	13.7	20.7	14.0
Srednješolke	18.4	20.1	49.4	12.1
Srednješolci	46.8	9.6	28.4	15.2

Nadlegovali so me ...

	Fantje (%)	Dekleta (%)	Oboji (%)
Osnovnošolke	50.8	35.5	13.9
Osnovnošolci	69.5	20.4	10.0
Srednješolke	57.8	25.8	16.4
Srednješolci	67.6	19.6	12.8

Priča nadlegovanja

	Pozna nekoga, ki je doživel spletno nadlegovanje (%)	Pozna nekoga, ki je izvajal spletno nadlegovanje (%)
Osnovnošolke	31.7	17.2
Osnovnošolci	23.2	16.9
Srednješolke	28.0	13.2
Srednješolci	22.2	15.7

DOŽIVLJANJE SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Dekleta in fantje spletno nadlegovanje doživljajo različno.

Medtem ko fantje spletnemu nadlegovanju, ki se jim zgodi, večinoma ne pripisujejo večjega pomena – jim je vseeno, smešno, so jezni, dekleta doživljajo večje čustvene stiske – počutijo se zaskrbljeno, jezno, stresno ... Lahko bi rekli, da fantje spletno nadlegovanje normalizirajo, kar so potrdile tudi fokusne skupine, kjer so fantje povedali, da spletno nadlegovanje ni nič posebnega, saj je "le" na spletu, je le način, na katerega se zabavajo in vsi vedo, da gre le za zabavo, zato se tudi ne počutijo ogrožene. Iz pogovorov v fokusnih skupinah izhaja, da jih bolj kot spletno nasilje, skrbi fizično nasilje.

Doživljanje spletnega nadlegovanja – dekleta

Doživljanje spletnega nadlegovanja **dekleta**:

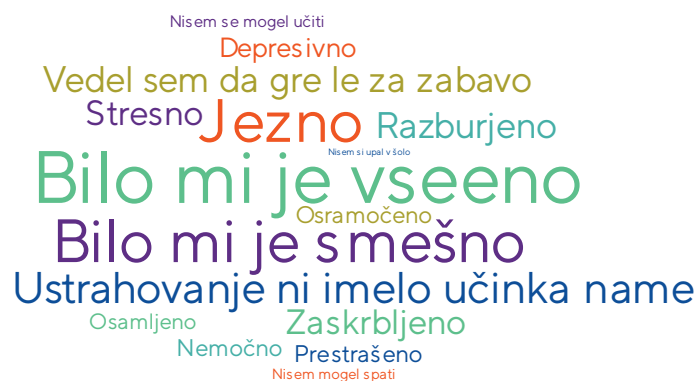
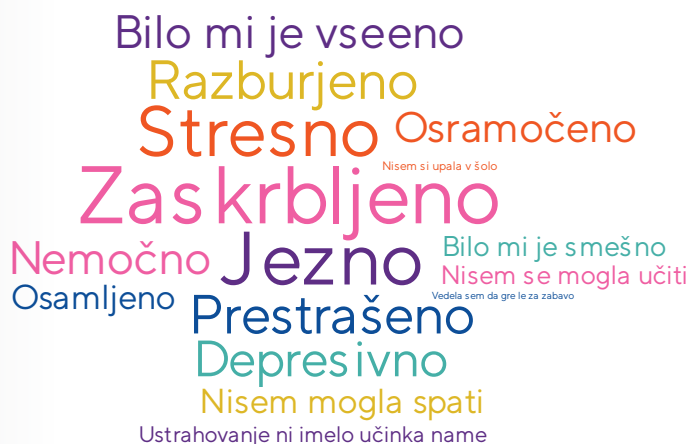
- 34,9 % deklet se je počutilo **ZASKRBLJENO**
- 32,5 % deklet se je počutilo **JEZNO**
- 31,7 % deklet se je počutilo **STRESNO**
- 25,5 % deklet se je počutilo **PRESTRAŠENO**
- 25,2 % deklet se je počutilo **RAZBURJENO**
- 23,7 % deklet se je počutilo **DEPRESIVNO**

Doživljanje spletnega nadlegovanja **fantje**:

- 33,7 % fantom je bilo **VSEENO**
- 28,2 % fantom je bilo **SMEŠNO**
- 28,0 % fantov se je počutilo **JEZNO**
- 20,1 % fantov je dejalo, da nadlegovanje **NI IMELO UČINKA** nanje
- 17,9 % fantov je nadlegovanje vzelo za **ZABAVO** (Vedel sem, da gre le za zabavo)
- 17,5 % fantov se je počutilo **RAZBURJENO**
- 16,8 % fantov se je počutilo **ZASKRBLJENO**
- 16,7 % fantov se je počutilo **STRESNO**

Doživljanje spletnega nadlegovanja – fantje

ODZIV NA SPLETNO NADLEGOVANJE

Odziv na spletno nadlegovanje se med fanti in dekleti močno razlikuje, kar ni presenetljivo, glede na to, da različno doživljajo spletno nadlegovanje.

Fantje pogosto ne storijo ničesar, oziroma ne storijo ničesar, ker gre le za zabavo – med osnovnošolci je takih, ki ne storijo nič oziroma nič, ker gre le za zabavo 52,8 %, med srednješolci pa še več – 62,4 %.

Dekleta (tako osnovnošolke kot srednješolke) se ob spletnem nadlegovanju najpogosteje poslužujejo naslednjih strategij:

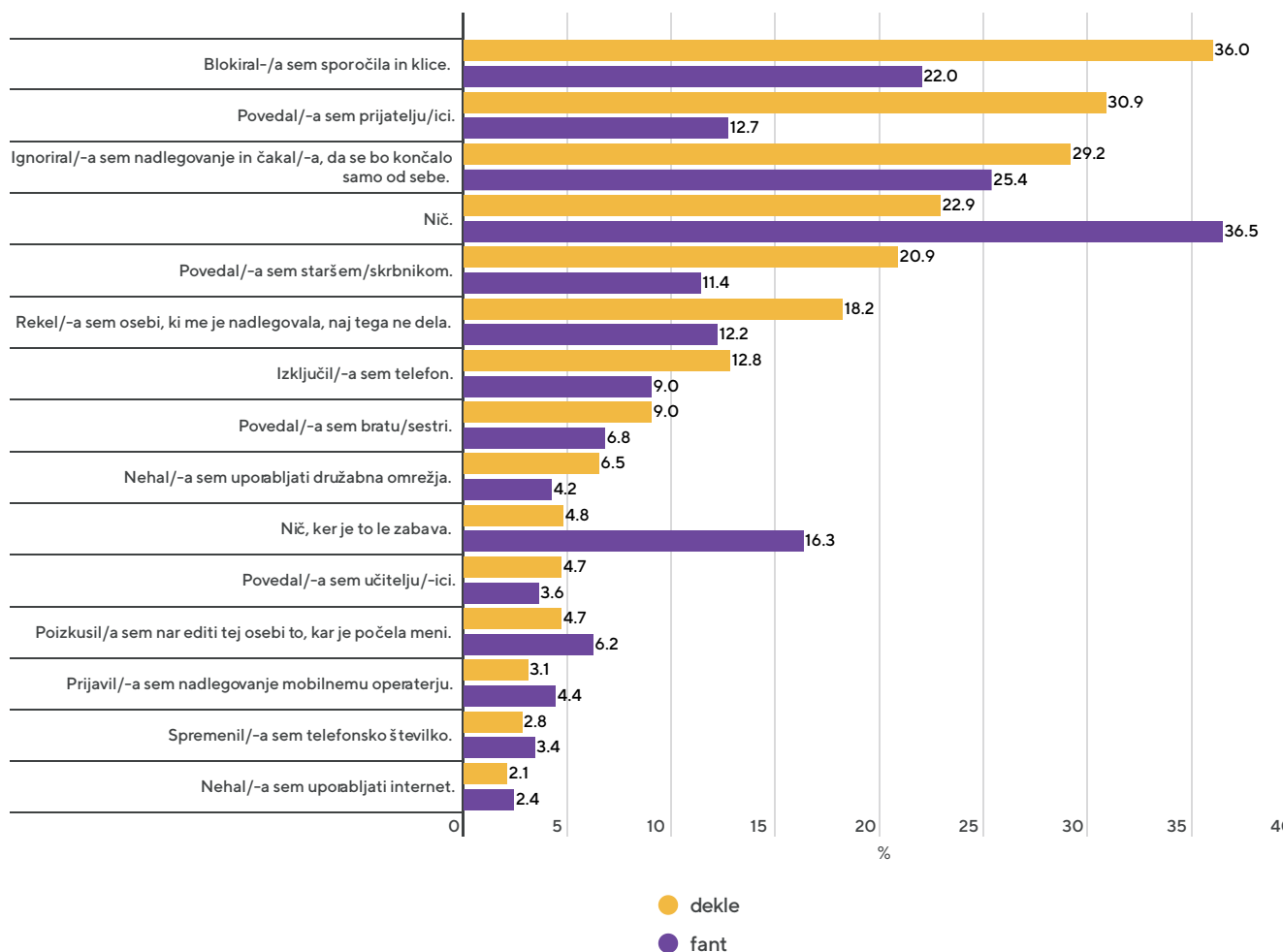
- blokirajo sporočila in klice;
- povedo prijatelju/prijateljici;

- ignorirajo in čakajo, da bo nadlegovanje minilo samo od sebe;
- nič;
- povedo staršem/skrbnikom;
- zoperstavijo se nadlegovalcu.

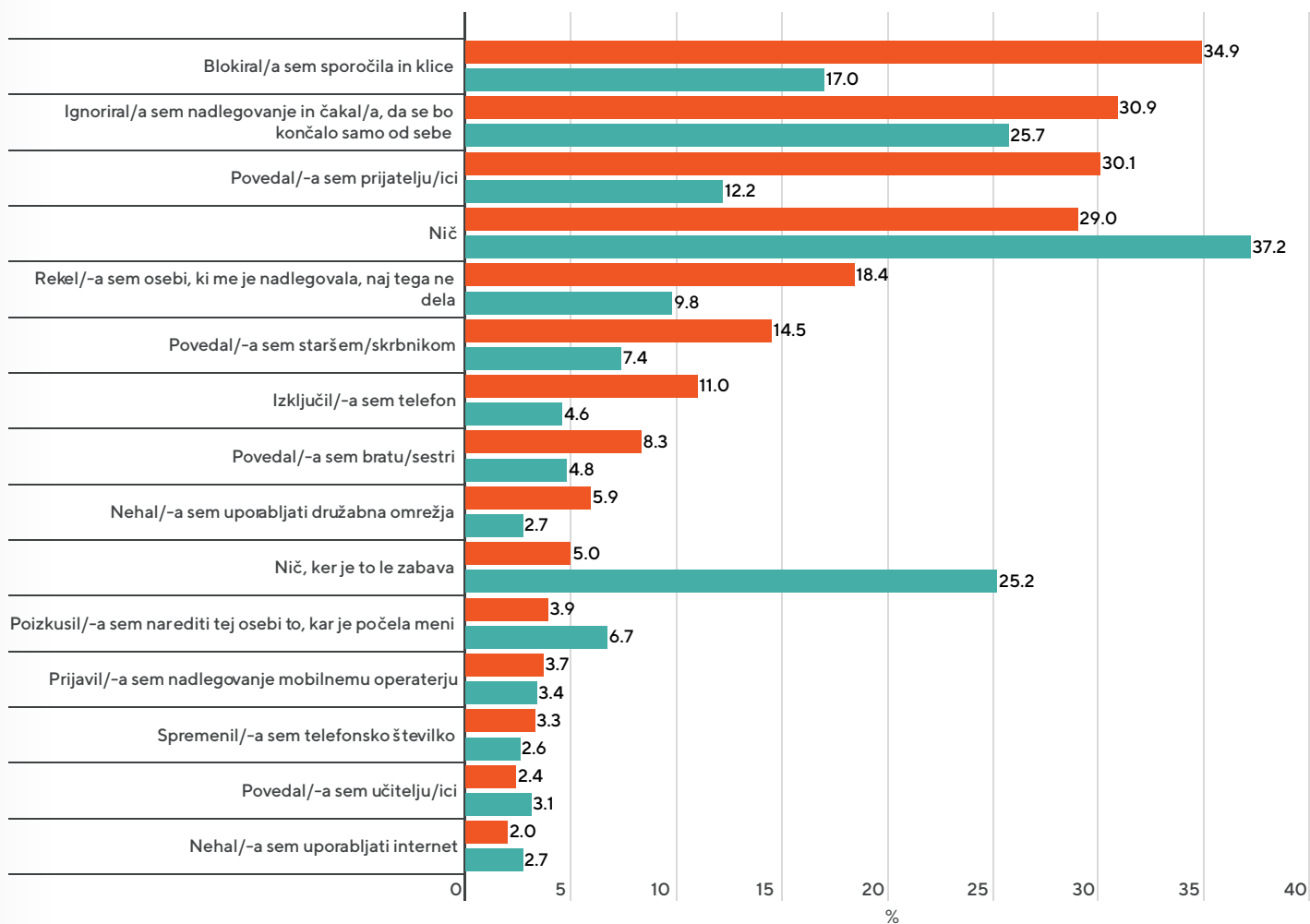
Najpogostejše reakcije **fantov** pa so ob spletnem nadlegovanju naslednje:

- nič;
- ignorirajo in čakajo, da bo nadlegovanje minilo samo od sebe;
- nič, ker gre le za zabavo;
- blokirajo sporočila in klice;
- povedo prijatelju/prijateljici.

Odziv na spletno nadlegovanje (OŠ)

Odziv na spletno nadlegovanje (SŠ)

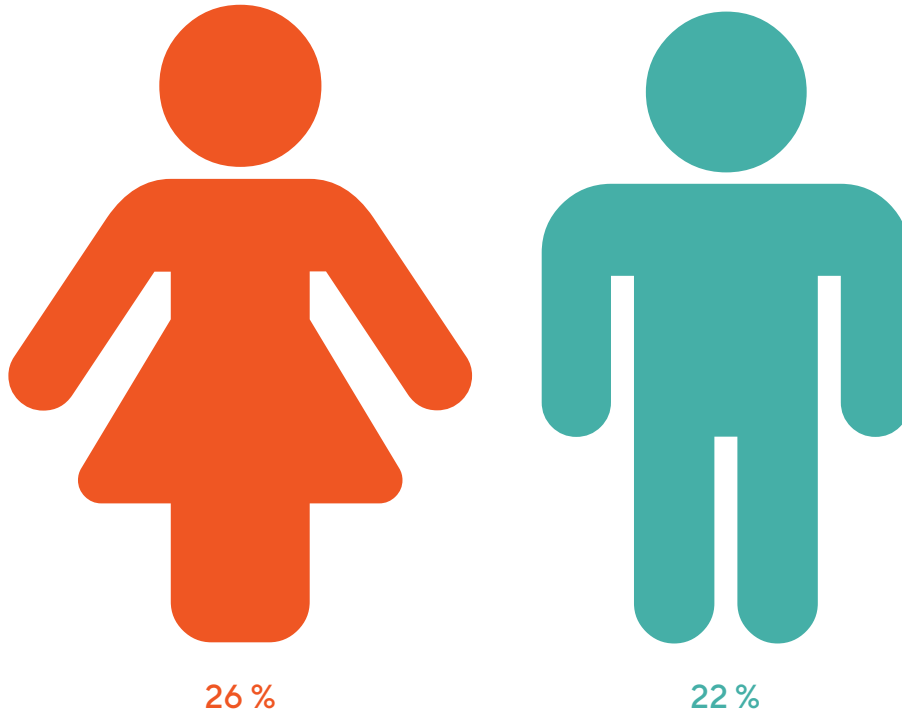

● dekle
● fant

PRIJAVA NA POLICIJO

Pomislili, da bi spletno nadlegovanje prijavili policiji

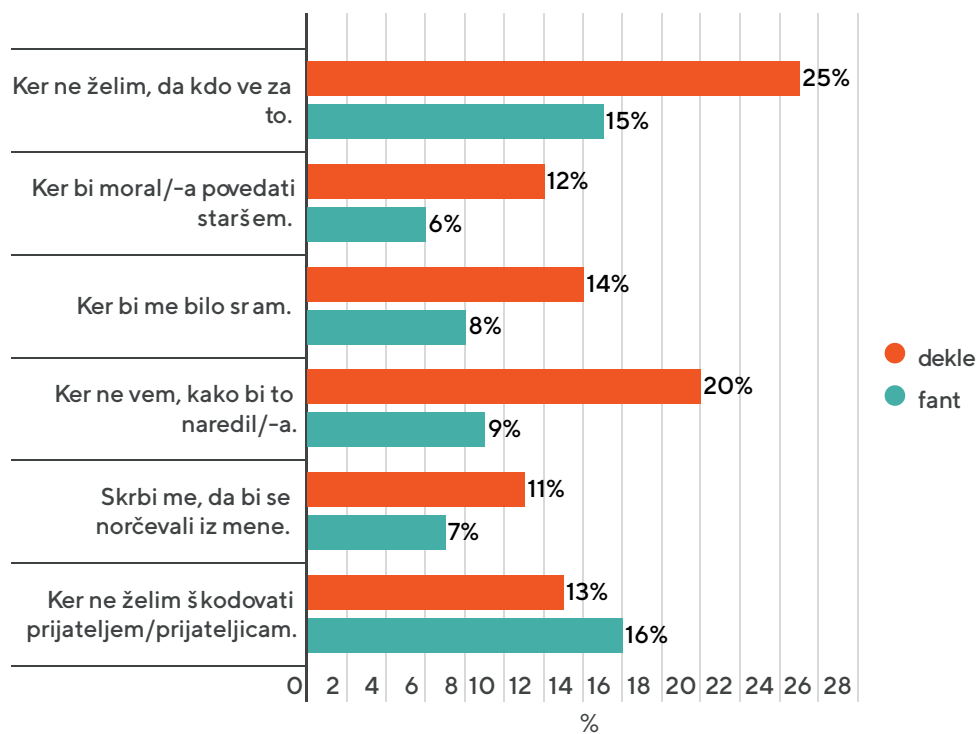
Med anketiranimi učenkami in učenci ter dijakinjami in dijaki je več deklet, ki so že pomislila, da bi spletno nadlegovanje prijavila policiji (26 %). Za prijavo pa se odloči le majhen delež žrtev. Najpogostejši razlog pri dekletih, da se ne odločijo za prijavo, je, da ne želijo, da bi kdo vedel za nadlegovanje (25 %), 20 % deklet pa se ne odloči za prijavo, ker ne vedo, kako bi to storila. Fantje se za prijavo večinoma ne odločijo, ker ne želijo škodovati prijateljem (16 %) in ker ne želijo, da kdo ve za nadlegovanje (15 %). Poleg tega so ponovno izpostavili, da je bilo spletno nadlegovanje le zabava, hec oziroma spletno nadlegovanje ni bilo tako hudo, da bi ga prijavili.

Pogosto se žrtev tudi sama počuti krivo, da je prišlo do spletnega nadlegovanja, še posebno, kadar pride na primer do deljenja intimnih posnetkov – objavljanje, prepošiljanje, deljenje golih fotografij ali intimnih posnetkov, kar je tudi eden od razlogov, da se ne odločijo za prijavo.

Kot je pokazala naša raziskava 29 % mladih meni, da je oseba sama kriva, če se ji zgodi spletno nadlegovanje oziroma, da so dekleta sama kriva, da jih nadlegujejo, ker objavljajo svoje fotografije (48 %). Podobno kažejo tudi druge raziskave, na primer študija DeShame je pokazala, da 55 % anketiranih mladih meni, da je oseba, katere gola (ali delno gola) fotografija je bila deljena preko interneta, v določeni meri sama kriva za to.

Tudi v fokusnih skupinah so predvsem fantje dejali, da so dekleta sama kriva, da so žrtve spletnega nadlegovanja, ker objavljajo svoje fotografije.

Zakaj ne bi prijavil/-a nadlegovanja policiji?

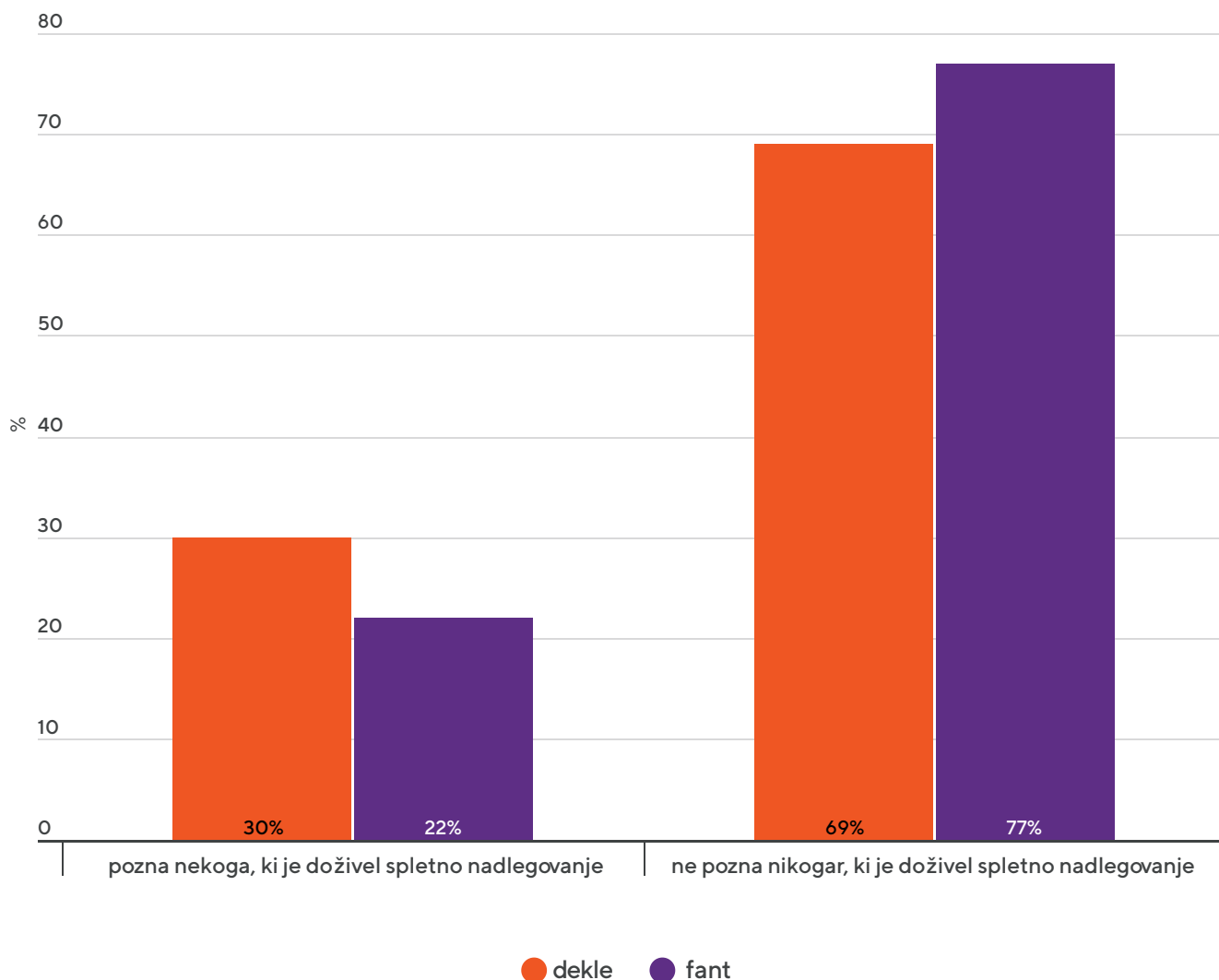
PRIČE SPLETNEGA NADLEGOVANJA

POZNA ŽRTEV SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Dobra četrtina mladih pozna vsaj eno osebo, ki je v tem šolskem letu doživela spletno nadlegovanje.

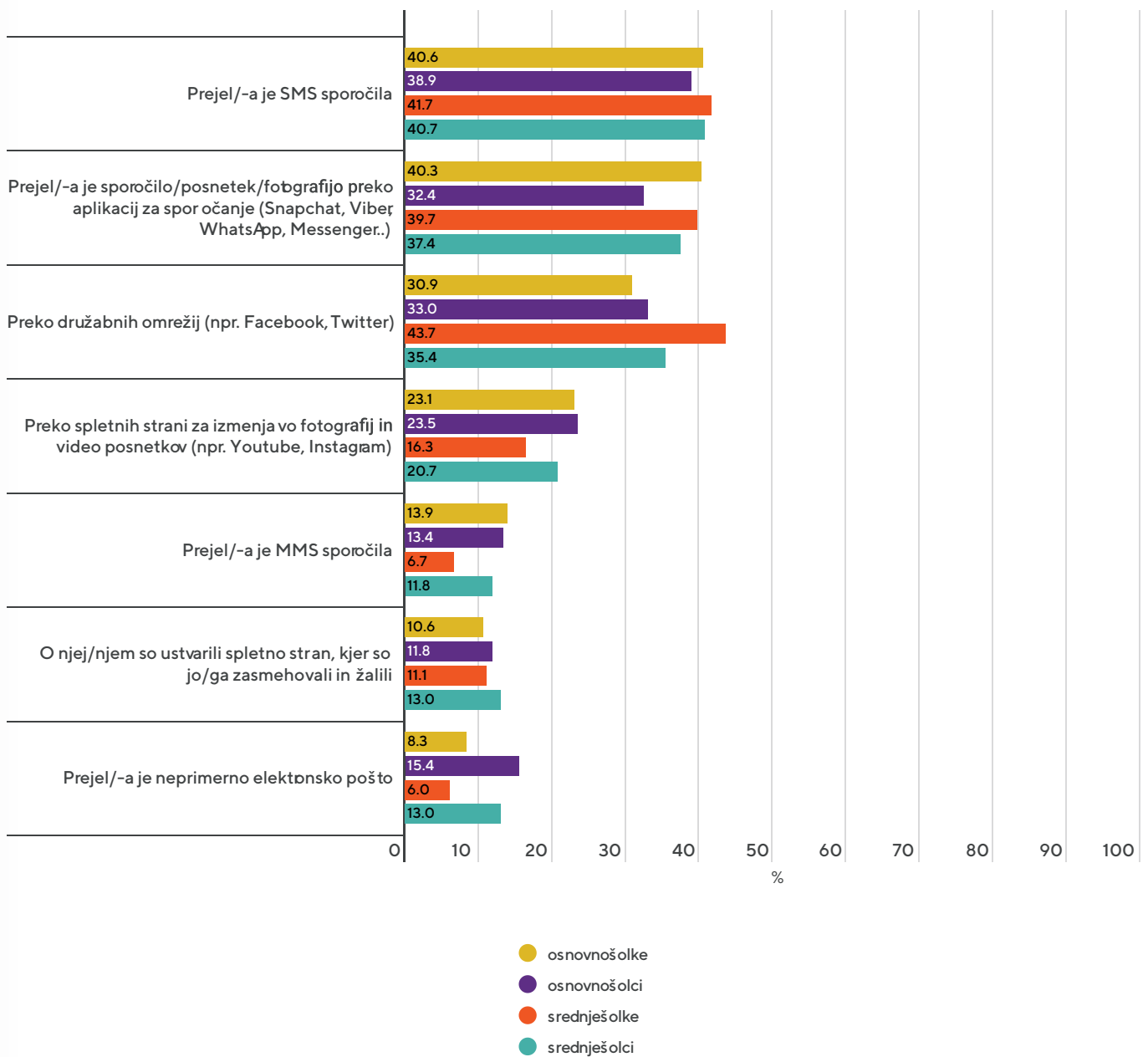
Več deklet (30 %) kot fantov (22,7 %) je dejalo, da poznajo nekoga, ki so ga nadlegovali preko interneta ali mobilnih telefonov.

Pozna osebo, ki je doživela spletno nadlegovanje

Mladi, ki poznajo nekoga, ki je doživel spletno nadlegovanje so dejali, da je bil najpogostejši način spletnega nadlegovanja preko SMS sporočil, preko družbenih omrežij (Facebook, Twitter) ter aplikacij za sporočanje.

Način spletnega nadlegovanja

ODZIV OPAZOVALCEV NA SPLETNO NADLEGOVANJE

Fantje in dekleta se, tudi kadar so opazovalci spletnega nadlegovanja, na le-to različno odzovejo. Dekleta pokažejo več empatije in pripravljenosti na pomoč – tako je 38,4 % deklet dejalo, da je osebo, ki je bila žrtev nadlegovanja, potolažila in pomagala ugotoviti, kaj lahko stori, medtem ko je bilo med fanti le 18,7 % takih.

Pri fantih je največji delež teh, ki ne storijo nič, ker se jih to ne tiče (47,1 %), prav tako je v primerjavi z dekleti velik delež teh, ki ne storijo nič, saj gre le za zabavo (15,3 %). Pri dekletih je 26,5 % takih, ki ne storijo nič, ker se jih to ne tiče in le 2,3 % takih, ki ne storijo nič, ker menijo, da gre le za zabavo.

Lahko rečemo, da so dekleta nekoliko bolj aktivna v pomoči žrtvam spletnega nadlegovanja kot fantje.

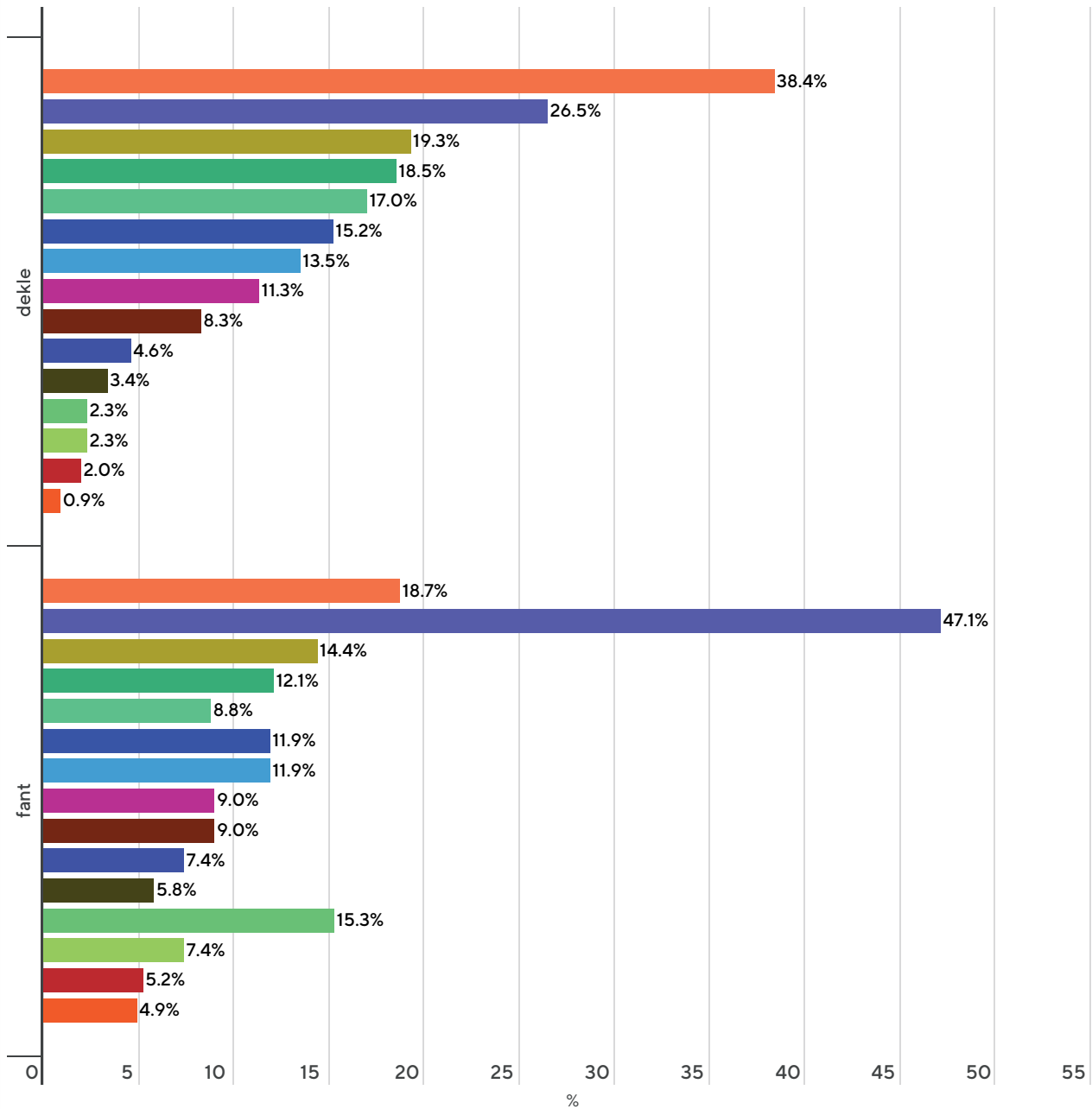
Najpogostejši **odzivi deklet**, ko vedo, da je nekdo žrtev spletnega nadlegovanja:

- ➔ Potolažila sem osebo, ki je bila žrtev nadlegovanja ali ji pomagala ugotoviti, kaj naj naredi (38,4 %)
- ➔ Nič, ker se me to ne tiče (26,5 %)
- ➔ Poizkusila sem ustaviti osebo, ki je nadlegovala (19,3 %)
- ➔ Poizkusila sem pridobiti pomoč prijatelja ali skupine prijateljev, da bi pomagali žrtvi (18,5 %)
- ➔ O nadlegovanju sem povedala odrasli osebi (17,0 %)

Najpogostejši **odzivi fantov**, ko vedo, da je nekdo žrtev spletnega nadlegovanja:

- ➔ Nič, ker se me to ne tiče (47,1 %)
- ➔ Potolažil sem osebo, ki je bila žrtev nadlegovanja ali ji pomagal ugotoviti, kaj naj naredi (18,7 %)
- ➔ Nič, ker je to le zabava (15,3 %)
- ➔ Poizkusil sem ustaviti osebo, ki je nadlegovala (14,4 %)
- ➔ Poizkusil sem pridobiti pomoč prijatelja ali skupine prijateljev, da bi pomagali žrtvi (12,1 %)

Odzivi opazovalcev, ko vedo, da je nekdo žrtev spletnega nadlegovanja:

- Potolažil/-a sem osebo, ki je bila žrtev nadlegovanja ali ji pomagal/a ugotoviti, kaj naj naredi
- Nič, ker se me to ne tiče
- Poizkusil/-a sem ustaviti osebo, ki je nadlegovala
- Poizkusil/-a sem pridobiti pomoč prijatelja ali skupine prijateljev, da bi pomagala žrtvi
- Onadlegovanju sem povedal/-a odrasli osebi
- Komentiral/-a sem sporočilo ali posnetek in dejal/a, da to ni prav
- Šel/šla sem do osebe, ki je to storila in ji dejal/a, da naj tega ne dela več
- Šel/šla sem stran, ker nisem želel/-a biti vpletena v to

- Nisem želel/-a videti sporočila/ posnetka, ki ga je oseba prejela
- Prebral/-a sem sporočilo ali pogledal/-a posnetek, vendar nisem nič rekel/-a ali naredil/-a
- Poslal/-a ali pokazal/-a sem sporočilo/sliko/posnetek mojim prijateljem
- Nič, ker je to le zabava
- Smejal/-a sem se sporočilu ali posnetku
- Povedal/-a sem prijateljem, da smo se lahko temu smejali
- Komentiral/-a sem sporočilo ali posnetek in dejal/a, da se mi zdi dobra ideja

POZNA IZVAJALCA SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Med mladimi je tudi **16 % takih**, ki **poznajo nekoga, ki je izvajal spletno nadlegovanje**. Med fanti in dekleti ni posebnih razlik – izvajalca spletnega nadlegovanja pozna 15,6 % deklet in 16,4 % fantov.

Ko mladi poznajo spletnega nadlegovalca, so njihovi odzivi še veliko manj aktivni – tako med dekleti kot fanti, saj jih največ ne stori nič, ker se jih to ne tiče. Poleg tega se od spletnega nadlegovanja distancirajo, ker ne želijo biti vpleteni.

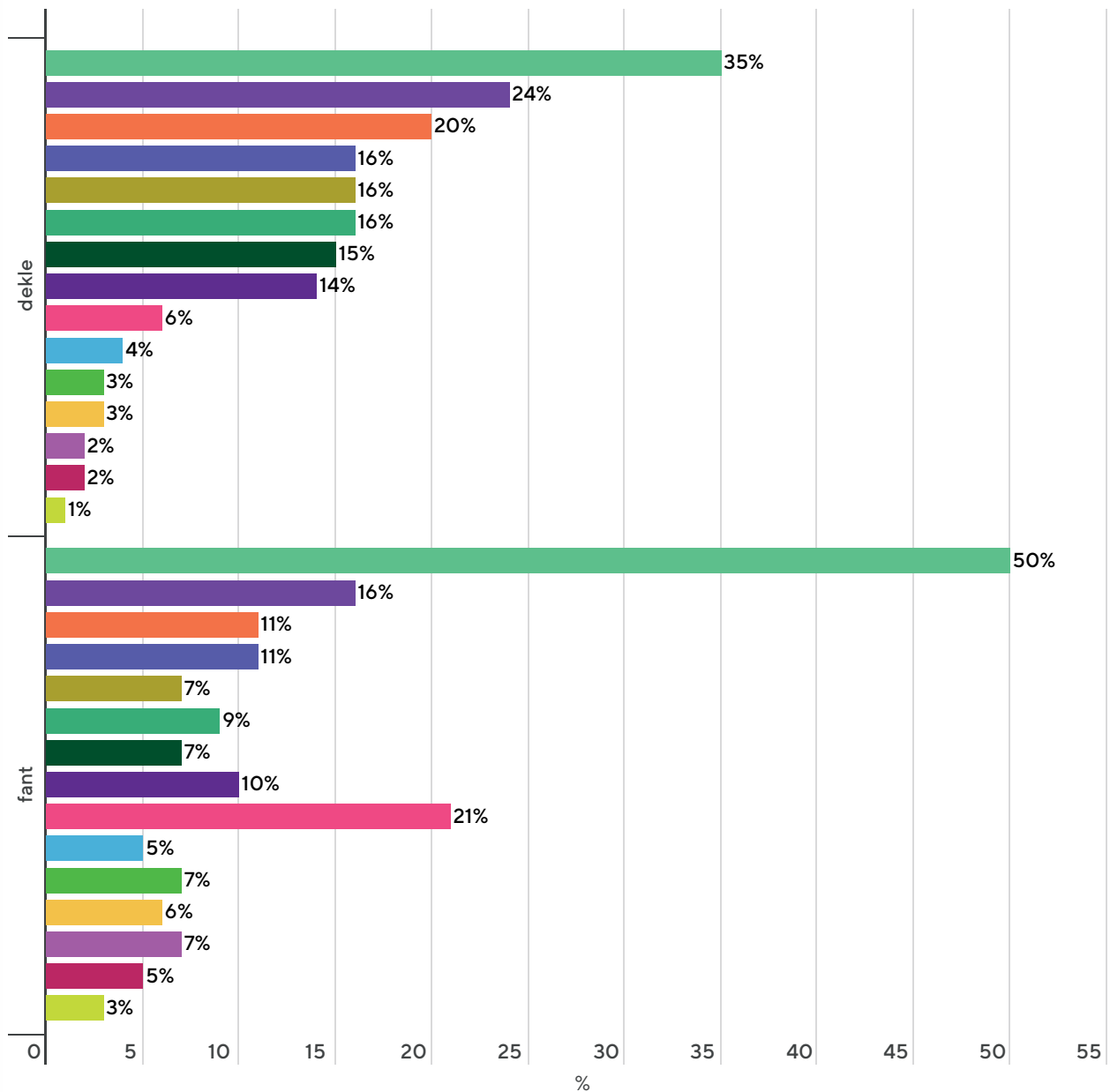
Odzivi **deklet**, ko poznajo izvajalca spletnega nadlegovanja:

- Nič, ker se me to ne tiče (35,6 %)
- Dejala sem nadlegovalcu, naj tega ne počne (24,9 %)
- Poizkusila sem ustaviti osebo, ki je nadlegovala (20,7 %)
- Šla sem stran, ker nisem želela biti vpletena v to (16,2 %)
- Poizkusila sem pridobiti pomoč prijatelja ali skupine prijateljev, da bi ustavili nadlegovalca (16,2 %)
- Šla sem do osebe, ki je bila žrtev nadlegovanja in jo opozorila (16,2 %)
- O nadlegovanju sem povedala odrasli osebi (15,0 %)

Odzivi **fantov**, ko poznajo izvajalca spletnega nadlegovanja

- Nič, ker se me to ne tiče (50,4 %)
- Nič, ker je to le zabava (21,2 %)
- Dejal sem nadlegovalcu, naj tega ne počne (16,1 %)
- Poizkusil sem ustaviti osebo, ki je nadlegovala (11,0 %)
- Šel sem stran, ker nisem želel biti vpletena v to (11,0 %)
- Komentiral sem sporočilo ali posnetek in povedal, da to ni prav (10,5 %)

Odzivi opazovalcev, ko poznajo spletnega nadlegovalca

- Nič, ker se me to ne tiče
- Dejal/-a sem nadlegovalcu, naj tega ne počne
- Poizkusil/-a sem ustaviti osebo, ki je nadlegovala
- Šel/šla sem stran, ker nisem želel/-a biti vpletena v to
- Poizkusil/-a sem pridobiti pomoč prijatelja ali skupine prijateljev, da bi ustavili nadlegovalca
- Šel/šla sem do osebe, ki je bila žrtev nadlegovanja in jo opozorila
- Onadlegovanju sem povedal/-a odrasli osebi
- Komentiral/-a sem sporočilo ali posnetek in povedal/a, da to ni prav
- Nič, ker je to le zabava
- Prebral/-a sem sporočilo ali pogledal/-a posnetek, vendar nisem nič rekel/-a ali naredil/-a
- Povedal/-a sem prijateljem, da smo se lahko temu smejali
- Poslal/-a ali pokazal/-a sem sporočilo-sliko-posnetek mojim prijateljem
- Smejal/-a sem se, medtem ko je nadlegovalec pisal sporočilo ali pošiljal posnetek
- Dal/-a sem ideje, kaj naj nadlegovalec napiše ali kateri del posnetka naj pošlje
- Komentiral/-a sem sporočilo ali posnetek in dejal/-a, da se mi zdi dobra ideja

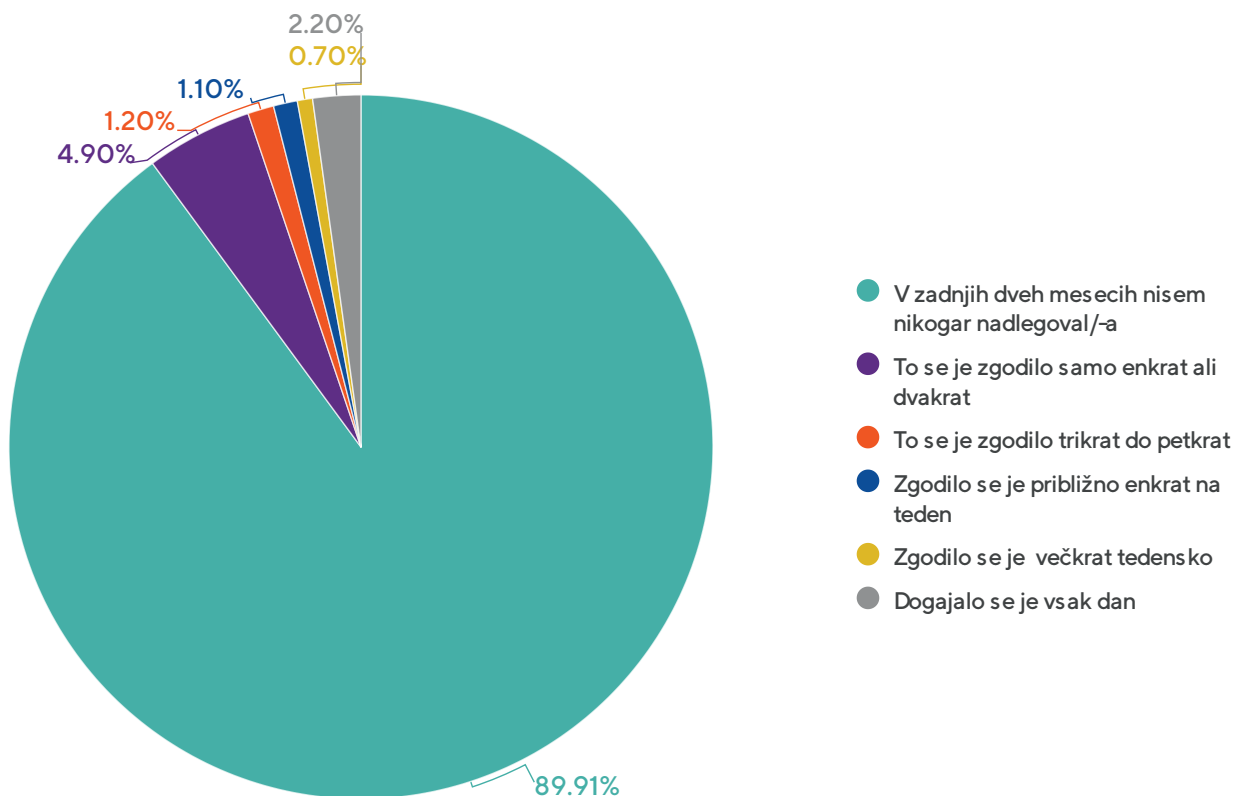
IZVAJALCI SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Mlade smo v anketi vprašali tudi, ali so v zadnjih dveh mesecih tudi oni koga nadlegovali preko mobilnega telefona ali interneta. Seveda gre za zelo občutljivo vprašanje, kjer je velika možnost podajanja družbeno zaželenih odgovorov (nikogar nisem nadlegoval/-la), kljub temu je 10 % vprašanih dejalo, da so vsaj enkrat v zadnjih dveh mesecih nekoga nadlegovali preko spleta.

Med anketiranimi je 90 % mladih dejalo, da v zadnjih dveh mesecih niso nikogar nadlegovali, 4,9 % je izvedlo spletno nadlegovanje enkrat ali dvakrat, 1,2 % trikrat do petkrat, 1,2 % je izvajalo spletno nadlegovanje približno enkrat tedensko, 2,2 % pa vsak dan.

Nadlegovanje so pogosteje izvajali fantje in sicer je med srednješolci najvišji delež teh, ki so v preteklih dveh mesecih vsaj enkrat ali dvakrat izvedli spletno nadlegovanje (15 %). Med srednješolci je kar 4,3 % takih, ki so v preteklih dveh mesecih izvajali spletno nadlegovanje vsak dan. Najmanj pogosto so med spletnimi nadlegovalkami osnovnošolke – med temi jih je le slabih 6 % takih, ki so dejale, da so v zadnjih dveh mesecih vsaj enkrat izvedle spletno nadlegovanje.

Kot že rečeno, je verjetno te delež višji, saj zagotovo niso vsi podali čisto realnih odgovorov.

	osnovnošolke	osnovnošolci	srednješolke	srednješolci
V zadnjih dveh mesecih nisem nikogar nadlegoval/-a.	94.20	88.20	93.40	84.70
Nadlegoval/-a, a ne vsak dan	5.20	8.90	5.60	11.00
Dogajalo se je vsak dan	0.60	2.90	1.00	4.30

Pogosteje spletno nadlegovanje izvajajo tisti, ki menijo, da spletno nadlegovanje za žrtve nima nobenih posledic.

Kakšne posledice ima po tvojem mnenju nadlegovanje preko interneta ali mobilnih naprav za žrtev?

Ali si ti v zadnjih dveh mesecih koga nadlegoval preko mobilnega telefona ali interneta?	Sploh nima posledic	Ima manjše posledice	Ima zelo hude posledice	Ne vem
V zadnjih dveh mesecih nisem nikogar nadlegoval/-a	51,20%	83,90%	94,10%	87,40%
To se je zgodilo samo enkrat ali dvakrat	10,40%	6,90%	3,40%	6,10%
To se je zgodilo trikrat do petkrat	4,20%	2,70%	0,60%	0,20%
Zgodilo se je približno enkrat na teden	8,70%	2,10%	0,60%	0,20%
Zgodilo se je večkrat tedensko	3,40%	0,90%	0,40%	0,80%
Dogajalo se je vsak dan	22,00%	3,40%	0,90%	5,20%

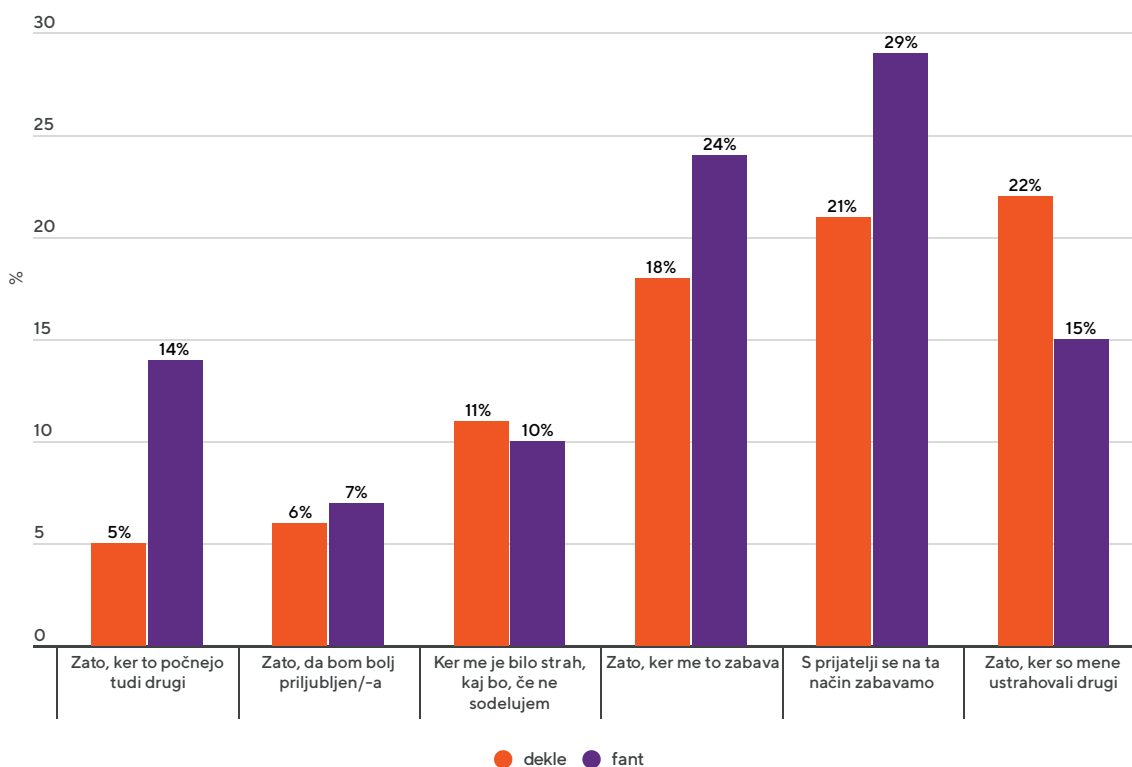
Več kot petina mladih, ki meni, da spletno nadlegovanje sploh nima posledic, je v zadnjih dveh mesecih vsak dan nekoga nadlegovalo. Deleži tistih, ki so vsak dan nekoga nadlegovali, so neprimerljivo manjši med mladimi, ki menijo, da ima spletno nasilje zelo hude posledice – manj kot 1 %, in med mladimi, ki menijo, da ima spletno nadlegovanje manjše posledice – 3,4 %. Mladi, ki se zavedajo, da ima spletno nadlegovanje lahko zelo hude posledice, tega v veliki večini (94 %) ne počnejo, medtem ko skoraj polovica mladih (48,8 %),

ki meni, da spletno nadlegovanje sploh nima posledic, izvaja spletno nadlegovanje.

Razlogi za spletno nadlegovanje so različni. Med fanti je najpogostejši razlog za izvajanje spletnega nadlegovanja zabava, kar pa je pogost razlog tudi za dekleta.

Med fanti jih je 53 % kot razlog za nadlegovanje navedlo zabavo, med dekleti pa je zabavo kot razlog navedlo 39 % vprašanih (Zato, ker me to zabava. S prijatelji se na ta način zabavamo.).

Razlogi za spletno nadlegovanje

MNENJE STROKE

V tem delu povzemamo nekatere ključne ugotovitve intervjujev, ki so bili izvedeni s strokovnimi delavkami in delavci na osnovni šoli, iz nacionalne mreže TOM, policije, centra za pomoč mladim ter Društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

V pogovorih nas je predvsem zanimalo, s katerimi oblikami spletnega nadlegovanja in nasilja se srečujejo in kako ravnajo.

Zaznava spletnega nasilja v šolskem okolju je problematična, ker je spletno ravnanje otrok skrito, subtilno, šolski delavci pa ne poznajo vseh družbenih omrežij, kjer se pojavljajo otroci. Zato je z mladimi potrebno delati predvsem na ozaveščenosti, najprej otrok in tudi odraslih, ki smo v stiku z učenci (starši in delavci šole). Otroke je treba predvsem ozaveščati o tem, kakšne posledice lahko ima njihovo predstavljanje na spletu, npr. kaj pomenijo njihovi »nicki«, ki si jih izberejo; da fotografije, ki jih pošiljajo v splet tam tudi ostanejo, in kakšne posledice lahko ima to zanje kasneje v življenju...

V šolah opažajo, da je spletnega nasilja vedno več, predvsem v zadnjem letu, problem pa je, da otroci o njem ne želijo spregovoriti, ker nočejo biti »špekahle«, želijo si biti sprejeti.

Za prepoznavanje in ravnanje v primeru spletnega nasilja obstajajo različna merila. Fizično nasilje npr. se vidi po modricah, v šolah pa pogosto ne vedo, kako se lotiti spletnega nasilja. Nekateri menijo, da čeprav se spletno nasilje dogaja izven šole, bi ga morali nasloviti tudi v šolah, zato pa potrebujemo znanja za prepoznavanje in odkrivanje ter vedenje o tem, kako se v takšnih situacijah odzvati. Kot je pokazala raziskava Odklikni, se spletno nasilje dogaja v veliki meri v šolah.

Po menju specialne pedagoginje je pri »spopadanju« s spletnim nasiljem potrebna vsesplošna osveščenost – učiteljev, staršev, otrok, javnosti na sploh. Predvsem o tem – kaj je spletno nasilje, kako ga prepoznavamo, kako ravnati v primerih zaznave take oblike nasilja, na koga se lahko obrnemo po pomoč, ko ne vemo, kako naprej.

Kot meni specialna pedagoginja, je za šolske delavce, dobrodošla možnost izobraževanja v MOOC, kjer vsebine gledaš, ko ti čas odgovarja.

Zelo uporabne bi bile delavnice za učence in učitelje, na katerih bi se predstavili scenariji nasilja in prakse reševanja problematike na ravni šol; npr. predavanja s predstavitvami kratkih filmov s konkretnimi problemi, ki jim sledijo delavnice za učence/učitelje, da imajo priložnost izraziti svoja opažanja, mnenja o videnih vsebinah in povedati, kako bi se oni lotili reševanja te problematike.

O spletnem nasilju je potrebno čim več govoriti na šoli, s starši, v medijih – vizualne vsebine so pri otrocih dobro sprejete, sploh če lahko sodelujejo npr. preko natečajev. V šolah se da veliko narediti s projektnimi dnevi, delavnicami, kjer so lahko aktivno vključeni. Predavanja so sicer manj zanimiva, vendar so tudi dobrodošla oblika osveščanja.

Potrebno se je pogovarjati z otroki, da se zavedajo, da nasilje ni sprejemljivo. Mnogokrat otroci spletno nadlegovanje vidijo kot neko zabavo, se jim bo zdelo smešno, ker ne bodo pomislili na posledice, ki jih lahko nek ‚štos‘ povzroči, zato bodo stvari na Instagramu, Facebooku, Snapchatu itd. lajkali, delili, zato ker hočejo ugajat, pripadat... tudi če se jim ne zdi OK. Zato se je treba z njimi pogovarjati, o tem govoriti v javnosti, mogoče izvesti vseslovensko akcijo osveščanja o spletnem nasilju.

Oblike spletnega nasilja se spreminjajo, so inovativne, zato je šolske delavce in vse, ki delamo z mladimi, potrebno opremiti z znanjem o prepoznavanju, reagiranju in nudenju pomoči v takšnih situacijah. Učence pa moramo čimbolj ozaveščati o spletnem nasilju, kaj to sploh pomeni, npr. kdo je spletni nasilnež, kdo je žrtev spletnega nasilja, kako ga prepoznavajo, kaj v prepoznani situaciji lahko naredijo... in o možnih posledicah, ne samo kratkoročnih tudi dolgoročnih.

Pri tem lahko zelo pomagajo tudi starši, zato bomo morali med vsebine šole za starše vključevati tudi takšne teme.

Predvsem pa se moramo zavedati, da je spletno nasilje prisotno in ga ne ignorirati.

Pri nacionalni mreži TOM opažajo, da je pri dekletih vedno več sextinga, razgaljenih fotografij ter izsiljevanja in groženj povezanih s tem, tudi revenge porn. Opažajo pa, da dekleta v zadnjem času prepoznavajo nasilje, vedo, da jim ni treba »potrpet«, da ni vse normalno. Včasih se je dekletom zdelo, da jih mora bit sram, da ne smejo povedat, sedaj pa vedo, da to ni prav. Pojavlja se tudi oblika nasilja – žalitve, žaljivi komentarji, dekleta so na udaru zaradi videza, predvsem na družbenih omrežjih.

Poleg tega izpostavljajo problem, da otroci ne vedo, da so določena dejanja kazniva. Tu je še potrebno ozaveščanje. Te informacije otrokom pomagajo.

Pred leti je bil dober primer z Irske, kjer je po spletu bliskovito zakrožil posnetek oralnega seksa opite mladoletnice in mladoletnika. Po treh dneh je policija objavila obvestilo, da je pošiljanje posnetka kaznivo dejanje in število komentarjev in pošiljanj je dramatično upadlo. To pomeni, da če bi ljudje vedeli, da je nekaj kaznivo dejanje, tega večina ne bi počela. Zato sta preventiva in ozaveščanje o kaznivih dejanjih pomembna.

Na društvu SOS opažajo, da je spletno nasilje v razmahu in da so potrebna dodatna usposabljanja. Med oblikami spletnega nasilja zaznavajo predvsem sledenje

tudi po uporabljenih spletnih straneh, vdore v profile, v spletno banko, ustvarjanje lažnih profilov (to velja predvsem za ženske v partnerskih odnosih). Ženske in dekleta večinoma ne prepoznajo nasilja, nasilje je v naši družbi zelo sprejemljivo in izhaja iz zgodovinskih – patriarhalnih razlogov, da so podrejene moškim.

S popularnostjo pametnih telefonov in vseprisotnostjo interneta se je povečalo tudi spletno nasilje.

Glede znanja za reševanje primerov spletnega nasilja je potrebno vzeti v obzir, da se splet ves čas, tako tehnično z novimi aplikacijami, kot vsebinsko, razvija in je temu težko slediti in zato znanja ni nikoli dovolj. Razviti je potrebno več subtilnosti za reševanje in pomoč žrtvam, ki velikokrat (v začetku) ne prepoznajo, da so tarča povzročitelja nasilja, zato jim odgovor »rešite sami« ali »všeč si mu, zato te je otipaval«, ni v pomoč.

Znanj ni nikoli dovolj, gre za specifikko tako po tehnični plati kot vsebini, in je pomembno, da pridobimo tudi ta znanja, sedaj je tematika bolj prepuščena iniciativi posameznikov. Nasveti žrtvam nasilja na spletu kot opažamo so, da računalniška sfera (del katere je splet) žrtvam in s tem ženskam svetuje naj se umaknejo, naj blokirajo povzročitelja, kar pomeni, da se ženske spet izključuje iz sicer moško prevladujoče sfere, kar pomeni, da se jih ponovno tiša. Pomembno je tudi, da pripravimo in uporabimo slovenske izraze za vrste nasilja na spletu.

MNENJE POLICIJE

Poznamo več oblik spletnega nasilja nad otroki in mladostniki: seksting, nadlegovanje in izsiljevanje s spornimi posnetki, spletno navezovanje stikov za spolne namene »grooming«, posnetki spolnih zlorab otrok ipd.

Pri navedenih kaznivih dejanjih je pomembno, da ukrepamo takoj, da identificiramo žrtev zlorabe in ji zagotovimo ustrezno zaščito in pomoč ter da identificiramo in uvedemo postopek zoper storilca.

Na policiji zaznavajo predvsem primere groominga, sextinga, revenge porna – maščevanje bivšega partnerja. Pri otrocih pa pogosto opažajo, da sploh ne vedo, da so to (predvsem sexting) kazniva dejanja.

Oblike spletnega nasilja so prefinjene, subtilne, imajo zelo širok spekter, zato je zaznavanje zelo težko, otroke je sram, ne želijo sodelovati s policijo. Storilci si vzamejo čas, naštudirajo mlade, so dobri psihologi, dobro poznajo otrokovo ranljivost in jo izkoristijo. V današnjem času zloraba ni samo direktna, fizična, povzroča krizo identitete.

Spletno nasilje je veliko nevarnejše, ker je skrito in širjenje je izjemno hitro (npr. Instagram, Snapchat) poleg tega splet tudi potencira nasilje. Med mladimi je veliko samomorov zaradi različnih oblik nasilja, ki se jim dogaja, in splet igra pomembno vlogo.

Pri preprečevanju in reševanju situacij je pomembno rušenje tabujev, odprta komunikacija. Za učinkovito reševanje moramo biti vključeni vsi (starši, šole, otroci, zdravstvo), vsak lahko nekaj naredi tudi, vladne, nevladne, raziskovalne institucije. Ko govorimo o malih otrocih, ki že imajo digitalne naprave v rokah, je to problem v starših, prav tako, ko objavljajo fotografije svojih malih otrok na družbenih omrežjih.

Na policiji izpostavljajo, da je ključna preventiva – potrebno je zgodaj pričeti z ozaveščanjem, delati celostno in vključiti tudi medije.

Prijave nasilja in kaznivih dejanj morajo biti (tudi če so napore), o njih (brez razkrivanja prepoznavnih podatkov) moramo govoriti javno in zavedati se moramo, da je zakonodaja živ organizem, ki potrebuje spremembe in prilagajanja.

ZAKLJUČNE MISLI

Spletno nadlegovanje je vedno bolj pereč problem za mlade, saj se velik del njihovega druženja in življenja odvija na spletu. Kljub temu pa iz pravnega vidika velik del spletnega nadlegovanja še ni jasen. Poleg tega je na tem področju malo empiričnih podatkov, ki bi lahko nudili podporo oblikovalcem politike. Zato je cilj te Odklikni! raziskave tudi zapolniti vrzel s pregledom in oceno trenutnega stanja med mladimi v Sloveniji.

Kako se spopasti s spletnim nadlegovanjem in pomagati mladim, da bodo lahko razvili zdrave medsebojne odnose je svojevrsten izziv. Ključno je, da se z mladimi pogovarjamo, jih poslušamo in skušamo razumeti širši kontekst njihovega vedenja. Potrebno je razumeti različne perspektive – tistih, ki so (bili) žrtve, tistih ki so opazovalci in tistih, ki izvajajo spletno nadlegovanje. Le na ta način bomo lahko sami bolje razumeli problematiko in naslovili ključne teme in vprašanja.

S projektom Odklikni! smo se skušali problematike lotiti čim bolj celostno, ravno zato smo v okviru projekta med ostalimi aktivnostmi izvedli raziskavo, pogovore z domačimi in tujimi strokovnjaki ter mladimi.

V sodelovanju s policijo in pravosodjem smo pripravili izobraževanja za zaposlene na policiji in v pravosodju, prav tako smo izvedli izobraževanja za strokovnjake, ki delajo z mladimi (šolske, socialne, svetovalne in mladinske delavce in delavke).

Še posebno ponosni smo na 180 izvedenih delavnic v osnovnih in srednjih šolah, v katere je bilo vključenih okoli 4500 mladih.

V okviru projekta smo pripravili in razdelili gradiva – priročnike za policijo in pravosodje ter mladinske delavce,

pripravili smo učni načrt, ki ga bodo lahko šole in druge institucije, ki delajo z mladimi, tudi v prihodnje uporabile in izvedle delavnice, s pomočjo katerih bodo mladi bolje razumeli, zakaj spletno nadlegovanje ni zabava in kako se počutijo žrtve spletnega nadlegovanja.

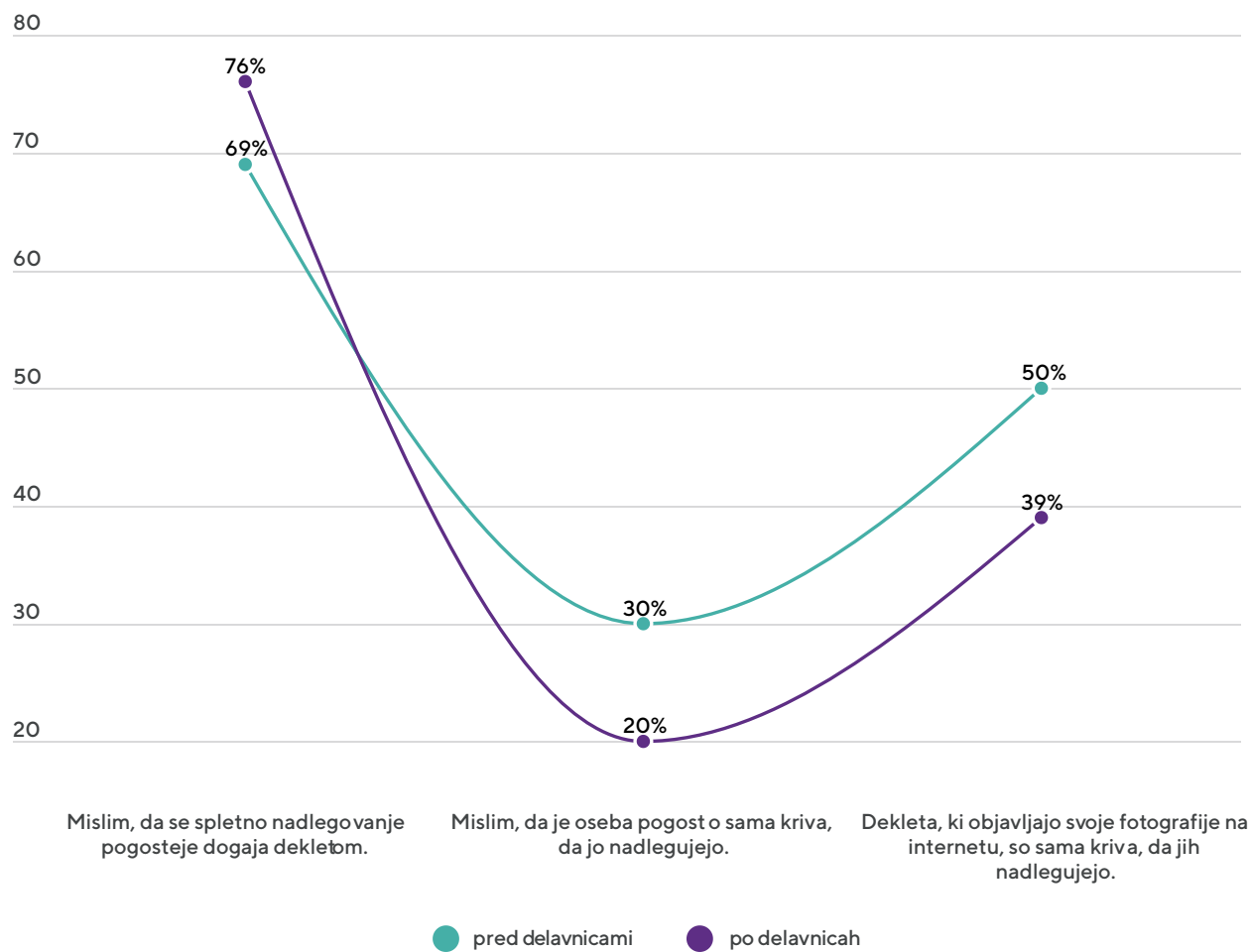
Z aktivnostmi smo želeli opolnomočiti vse deležnike, ki se na tak ali drugačen način srečujejo in soočajo s spletnim nadlegovanjem. Želimo in upamo, da smo vsaj deloma uspeli pri ozaveščanju, informiranju in povezovanju različnih deležnikov, da smo s projektom vsaj deloma odstranili kakšno oviro za mlade, ki potrebujejo pomoč zaradi spletnega nadlegovanja.

Nekateri rezultati naših aktivnosti so že vidni. Po izvedenih delavnicah, se je stališče mladih do spletnega nadlegovanja vsaj deloma že spremenilo.

Delež mladih, ki menijo, da so dekleta, ki objavljajo svoje fotografije, sama kriva za spletno nadlegovanje je iz 50 % upadel na 39 %, tudi delež teh, ki menijo, da je oseba sama kriva za spletno nadlegovanje je iz 30 % upadel na 20 %.

Želimo si, da bi z vsemi izvedenimi aktivnostmi, pričujočo raziskavo in poročilom, ki nam prinaša konkretne podatke o problematiki, spodbudili razpravo med mladimi, starši, šolo, mladinskimi in drugimi nevladnimi organizacijami, policijo, pravosodjem, internetno industrijo... in vsemi deležniki, ki so tako ali drugače vpleteni in/ali obravnavajo spletno nasilje in pripomogli k temu, da bodo mladi lahko spregovorili o spletnem nasilju in dobili pomoč, ki jo potrebujejo.

Stališča do spletnega nadlegovanja pred in po delavnicah

VIRI

Hackman, Christine L., Sarah E. Pember, Amanda H. Wilkerson, Wanda Burton in Stuart L. Usdan (2017). Slut-shaming and victim-blaming: a qualitative investigation of undergraduate students' perceptions of sexual violence, *Sex Education*, 17:6, 697-711, DOI: 10.1080/14681811.2017.1362332
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14681811.2017.1362332>

Henry, N., Powell, A. (2018). Technology-Facilitated Sexual Violence: A Literature Review of Empirical Research. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(2), 195-208. <https://doi.org/10.1177/1524838016650189>

Pew Research Center (2014). Online harassment. https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/9/2014/10/PI_OnlineHarassment_72815.pdf

deSHAME (2017). Young people's experiences of online sexual harassment. A cross-country report from project deSHAME.

DeSmet A., S. Bastiaensens, K. Van Cleemput, K. Poels, H. Vandebosch, G. Deboutte, L. Herrewijn, S. Malliet, S. Pabian, F. Van Broeckhoven, O. De Troyer, G. Deglorie, S. Van Hoecke, K. Samyn, I. De Bourdeaudhuij (2018). The efficacy of the Friendly Attac serious digital game to promote prosocial bystander behavior in cyberbullying among young adolescents: A cluster-randomized controlled trial. *Computers and Human Behavior*. Volume 78, January 2018, Pages 336-347.

Svet Evrope (2018). Mapping study on cyberviolence. (Cybercrime Convention Committee (T-CY) Working Group on cyberbullying and other forms of online violence, especially against women and children).

Ljudje so si sami krivi,
da jih nadlegujejo.

Menim, da se o takih stvareh kot
je nadlegovanje na internetu
premalo pogovarjamo in
posledično ne znamo ločiti, kdaj
se zgodi nadlegovanje. Veliko
sošolk in sošolcev tega ne prizna
kljub temu, da se jim to dogaja.

Menim, da je spletno
nadlegovanje nekaj
nesprejemljivega, a se o tem
v šoli ne pogovarjamo dovolj.

V večini primerov so si
te osebe same krive, ker
objavljajo že tako ne primerne
slike, ki se njim zdijo primerne.
Ali pa brez pameti uporabljajo
socialna omrežja.

Ozaveščanje s spletnim
nadlegovanjem se mora pričeti
že v osnovni šoli, recimo v 6.
razredu. Priporočljivo bi bilo,
da se tudi ozavesti starše
glede nadlegovanj in da se
otroci pogovarjajo tudi s
svojimi starši.

Nadlegovanje je še posebno hudo na
spletu saj je splet tako velika stvar, ki ti
lahko celo uniči življenje. Toda nihče ne bo
zlahka priznal, da so ga nadlegovali, saj se
počuti osramočeno, morda pozna te ljudi,
lahko mu grozijo itd. čeprav se velikokrat
v razredu pogovarjamo o teh stvareh se vsi
pretvarjamo, da je to le zabava in da tega
še nismo doživeli. toda nič od tega ni res.

Jaz to počnem samo za zabavo
in to tudi pojasnim ljudem, ki
jih nadlegujem in potem se vse
izpelje po dobri poti.

Mislím, da so mlade punce, ki
na družbenih objavljajo razne
gole fotografije, popolnoma
same krive za nadlegovanje.

OD X KLIKNI

Ustavi spletno nasilje nad ženskami in dekle

